

Bruselj, 9. november 2023
(OR. en)

15094/23
ADD 1

ELARG 71
COWEB 135
COEST 586

SPREMNI DOPIS

Pošiljatelj:	za generalno sekretarko Evropske komisije: direktorica Martine DEPREZ
Datum prejema:	9. november 2023
Prejemnik:	Thérèse BLANCHET, generalna sekretarka Sveta Evropske unije
Št. dok. Kom.:	COM(2023) 690 final - ANNEXES 1 to 5
Zadeva:	PRILOGE k SPOROČILU KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ Sporočilo o širitveni politiki EU za leto 2023

Delegacije prejmejo priloženi dokument COM(2023) 690 final - ANNEXES 1 to 5.

Priloga: COM(2023) 690 final - ANNEXES 1 to 5

EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 8.11.2023
COM(2023) 690 final

ANNEXES 1 to 5

PRILOGE

k

SPOROČILU KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU, SVETU, EVROPSKEMU EKONOMSKO-SOCIALNEMU ODBORU IN ODBORU REGIJ

Sporočilo o širitveni politiki EU za leto 2023

{SWD(2023) 690 final} - {SWD(2023) 691 final} - {SWD(2023) 692 final} -
{SWD(2023) 693 final} - {SWD(2023) 694 final} - {SWD(2023) 695 final} -
{SWD(2023) 696 final} - {SWD(2023) 697 final} - {SWD(2023) 698 final} -
{SWD(2023) 699 final}

Priloga 1: Temelji pristopnega procesa

Pravna država, temeljne pravice, delovanje demokratičnih institucij, reforma javne uprave in gospodarska merila so jedro tako imenovanih **temeljev procesa pristopa k EU**. Kakovost institucij in upravljanja je osnova za izboljšanje konkurenčnosti ter splošne in družbene blaginje ter podlaga za splošno skladnost s pravnim redom EU. Verodostojne in nepovratne reforme temeljev so zato ključnega pomena za države, ki se pripravljajo na pristop, da si zagotovijo napredek na svoji poti pristopa k EU.

V več državah, ki se pripravljajo na pristop, je bil zabeležen določen napredek pri **reformi pravosodja, temeljnih pravicah** in delovanju **javne uprave**, vključno z upravljanjem javnih financ. Zlasti v Moldaviji in Ukrajini je bilo opaziti, da se delo v zvezi z njunima programoma reform nenehno krepi. Napredek pri izpolnjevanju **gospodarskih meril za pristop** je bil na splošno še vedno prepočasen, da bi znatno zmanjšal gospodarsko vrzel v primerjavi z EU.

V državah, ki se pripravljajo na pristop, obstajajo dobri primeri programov reform, ki so zaradi priložnosti pristopa k EU usmerjeni v preoblikovanje institucij in družb. Vendar še vedno obstajajo številne ovire. Na splošno obstaja negativen in zaskrbljujoč vzorec razpršenega političnega in institucionalnega odpora do sprememb, zlasti pri krepitvi **boja proti korupciji**, čeprav ta ni enak v vseh državah. Stalna zavezanost preprečevanju korupcije in ohranjanju kulture integritete ostaja pomembna prednostna naloga, tudi v okviru vključevanja protikorupcijskih ukrepov v najranljivejše sektorje. Organi kazenskega pregona in pravosodni organi potrebujejo večja pooblastila in neodvisnost, da se zagotovi smisel in nepristranski boj proti korupciji. Zaskrbljujoče je, da še vedno obstajajo elementi ugrabitve države, pri čemer je še vedno opaziti grožnje demokratični stabilnosti, korupcijo na visoki ravni in neprimeren vpliv oligarhov skupaj s poskusi organiziranih kriminalnih mrež, da bi posegale v gospodarstva, politične sisteme, uprave in medijska okolja držav. Vse te izzive je treba nujno obravnavati s sistemskimi in celovitimi pristopi.

Ključni kazalnik, da se ti izzivi obravnavajo, bodo verodostojni rezultati proaktivnih preiskav, kazenskih pregonov in pravnomočnih obsodb v zvezi s korupcijo, organiziranim kriminalom in pranjem denarja. Bistveno je, da države, ki se pripravljajo na pristop, dokažejo učinkovitost svojih preiskovalnih agencij, državnih tožilstev in kazenskih sodišč. Da bi vsi akterji v verigi pravne države izkazali verodostojnost, bi morali s ciljno usmerjenimi finančnimi preiskavami doseči zanesljive rezultate, ki bi privedli do sistematične zaplembe premoženjske koristi, pridobljene s kaznivim dejanjem.

Kar zadeva **temeljne pravice**, je bil v nekaterih državah, ki se pripravljajo na pristop, dosežen določen napredek pri boljšem razumevanju pomena zagotavljanja teh pravic in svoboščin. Hkrati so se nekateri negativni trendi iz zadnjih nekaj let nadaljevali, pri čemer še naprej prevladuje nasilje na podlagi spola, svobodo medijev pa še vedno ovirajo politični in gospodarski interesi, kar slabi nadzor nad javnimi organi, odpira možnosti za tuje vmešavanje in ogroža komunikacijo o EU. V nekaterih državah se izvajajo nekatere pozitivne pobude v zvezi z otrokovimi pravicami in pravicami invalidov. Vendar v praksi na varstvo temeljnih pravic negativno vplivata nezadostno izvajanje zakonov in politik ter splošna neučinkovitost mehanizmov pravnega varstva. Pri zagotavljanju učinkovite zaščite pred vsemi oblikami sovraštva in diskriminacije, vključno s tistimi, ki so usmerjene v manjšine, ostajajo izzivi.

Delovanje demokratičnih institucij

Stabilni in utrjeni demokratični procesi so osrednji steber procesa pristopa k EU. Komisija je z državami, ki se pripravljajo na pristop, začela okrepljeno in racionalizirano sodelovati na področju splošnega okvira za demokracijo, kar lahko vključuje volilni proces, delovanje parlamenta (vključno z njegovo nadzorno vlogo pri uspešnosti vlade in oblikovanju politik ter še vedno prevelikim zanašanjem na pospešene postopke v številnih zadevah) ali vlogo civilne družbe. Na večino držav so še naprej vplivali izrazita politična polarizacija, pomanjkanje medstrankarskega sodelovanja in krčenje prostora za civilno družbo.

V obdobju poročanja je v državah, ki se pripravljajo na pristop, potekalo več **volitev**, med drugim v Albaniji, Bosni in Hercegovini, na Kosovu, v Moldaviji, Črni gori in Turčiji. V večini držav še vedno potekajo reforme za obravnavo neuresničenih priporočil Urada za demokratične institucije in človekove pravice pri Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE/ODIHR). V Severni Makedoniji ter Bosni in Hercegovini je prav tako še vedno treba obravnavati standarde Skupine držav proti korupciji (GRECO) v zvezi s financiranjem političnih strank.

Kar zadeva **parlamentarno delo**, je polarizacija še vedno pogosta. Zaradi neučinkovitega medstrankarskega dialoga je prišlo do dolgotrajnega političnega zastoja in stagnacije reform. To je bilo na primer opazeno v Črni gori, Albaniji, Severni Makedoniji in Gruziji. V nekaterih primerih so razprave na plenarnem zasedanju zaznamovale napetosti, žaljiv jezik in občasni nasilni incidenti, kot je bilo opaziti v Gruziji in na Kosovu. V Ukrajini je parlament kljub izrednim razmeram pokazal odpornost in močno politično voljo, zlasti na področjih, ki so bistvena za vključevanje Ukrajine v EU. Zakonodajne naloge so se izvajale sistematično, s čimer se je zagotovil neprekinjen demokratični postopek odločanja.

Sodstvo in temeljne pravice

Za utrditev pravne države so potrebne stabilne in dobro delujoče institucije. Za to je potreben neodvisen, nepristranski, odgovoren in visokokakovosten **sodni sistem**, ki deluje učinkovito in z ustreznimi viri, brez neprimernega zunanjega vmešavanja, ter katerega odločitve se izvršujejo učinkovito in pravočasno. V nekaterih primerih, na primer v **Albaniji, Moldaviji, Srbiji in Ukrajini**, je bil dosežen napredek pri izvajanju reform sodstva. Vendar so pravosodni organi v večini držav, ki se pripravljajo na pristop, še vedno izpostavljeni številnim izzivom in ranljivostim. Poskusi politikov, da bi javno vplivali na sodnike ali jih napadali, zlasti kadar obravnavajo občutljive zadeve, so bili v več državah še vedno nevarna ponavljajoča se praksa. Institucionalne ureditve, ki negativno vplivajo na neodvisnost sodnikov in tožilcev, so ostale v veljavi, kar je posledično vplivalo na ravnotežje in ločenost vej državne oblasti. Zato je verodostojnost sodstva na splošno ostala precej majhna, javnost pa na splošno opozarja na nekaznovanost storilcev. Zmogljivost za izvajanje pravosodnih reform je v več državah omejena, tudi kadar obstaja politična volja. Učinkovitost preiskovalnih in pravosodnih organov, ki vodi k verodostojnim rezultatom, je bistvenega pomena za nadaljnji napredek pri pristopu. Za **gruzijski** pravni okvir za delovanje sodstva je treba izvesti nadaljnje reforme in se izogibati negativnim ukrepom. **Turčija** je še naprej resno nazadovala, strukturne pomanjkljivosti, zlasti v zvezi z neodvisnostjo sodstva ter pomanjkanjem sistema zavor in ravnovesij v predsedniškem sistemu, pa so še vedno prisotne.

Boj proti korupciji ostaja prednostna naloga vlad v državah, ki se pripravljajo na pristop. **Korupcija**, vključno s korupcijo na visoki ravni, je še vedno zelo razširjena, prepletanje javnih in zasebnih interesov pa ostaja zaskrbljujoče. V nekaterih primerih lahko koruptivne prakse in vpliv **oligarhov** povzročijo tveganje ugrabitve države. Napredek pri učinkovitem preprečevanju korupcije in boju proti njej je počasen, zanj pa so potrebni trajen sistemski

pristop in posebni ukrepi v ključnih sektorjih, izpostavljenih korupciji. Treba je začeti izvajati protikorupcijske ukrepe ali jih še naprej vključevati v ključne sektorje, izvesti ciljno usmerjene ocene tveganja, ki bodo podlaga za oblikovanje politik, in uvesti učinkovite načrte reform. Še vedno so potrebni močnejša politična volja in jasna prizadevanja na področju reform, da se izboljšata preglednost in kultura integritete ter nadalje razvijejo prepričljivi rezultati preiskav, kazenskega pregona in pravnomočnih obsodb, tudi na visoki ravni. Vzpostavljene so protikorupcijske strategije in akcijski načrti, ki jih je treba sistematično in strukturirano posodabljeni in izvajati, tudi z ustreznimi proračunskimi sredstvi in posebnim spremljanjem, da se zagotovi njihovo učinkovito izvajanje. Javno naročanje, financiranje političnih strank, upravljanje javnih financ, energetika, promet, zdravje, voda, infrastruktura, naravni viri in izobraževanje ostajajo področja, ki so še posebno izpostavljena korupciji ter za katera so potrebni odločnejši in ambicioznejši ukrepi. Kar zadeva zatiranje korupcije, se zaradi na splošno slabih rezultatov pojavljajo pomisleki glede učinkovitosti preiskav in nadaljnega pravosodnega ukrepanja.

V vseh državah, ki se pripravljajo na pristop, so **temeljne pravice** na splošno določene in zaščitene z zakonom, vendar izzivi pri zagotavljanju njihovega učinkovitega izvajanja ostajajo. Zakonodajni okvir in okvir politike se postopoma dopolnjujeta zaradi pristopa držav k evropskim instrumentom za človekove pravice in njihovega usklajevanja s pravnim redom EU. To velja zlasti za reforme varstva podatkov. Vendar je izvajanje še vedno počasno, pri financiranju politik, sprejetih za krepitev varstva človekovih pravic, pa ostajajo sistemske vrzeli, zaradi česar so številni sektorji odvisni od donatorjev. Na podlagi izkušenj Albanije, Severne Makedonije in Srbije bo pristop drugih držav kandidat kot opazovalk k Agenciji Evropske unije za temeljne pravice prispeval k razvoju celovitega sistema spremljanja in zbiranja podatkov, ki bo zagotavljal učinkovitejše izvajanje zakonodaje, politik in strategij na področju človekovih pravic.

V večjem delu regije imajo institucije varuha človekovih pravic ter drugi neodvisni in regulativni organi, kot so organi za enakost, ključno vlogo pri spremljanju ukrepov držav za spoštovanje, varstvo in uveljavljanje **človekovih pravic** v skladu z njihovimi mednarodnimi obveznostmi. Vendar so njihova dejanska neodvisnost, viri in zmogljivosti, pa tudi nadaljnje ukrepanje na podlagi njihovih priporočil, še vedno nezadostni. Vlade v regiji morajo dosledno obravnavati vsa priporočila mednarodnih in regionalnih organov za spremljanje človekovih pravic, tudi glede razmer v zaporih ter preprečevanja mučenja in grdega ravnanja. To velja zlasti za države, kot so Severna Makedonija, Moldavija in Srbija, kjer priporočila Evropskega odbora za preprečevanje mučenja niso bila sistematično obravnavana. Civilna družba še naprej dopolnjuje ali celo nadomešča vladne ukrepe pri zagotavljanju storitev osebam v ranljivem položaju, na primer z upravljanjem zatočišč za žrtve spolnega nasilja in nasilja na podlagi spola ali trgovine z ljudmi v Albaniji in Srbiji. Na Zahodnem Balkanu pomisleki in priporočila iz poročil iz prejšnjih let ostajajo večinoma veljavni in jih je treba nujno obravnavati. V Turčiji so se razmere na področju človekovih pravic še naprej slabšale in so še vedno zelo zaskrbljujoče, tudi kar zadeva neizvršitev nekaterih sodb Evropskega sodišča za človekove pravice, zlasti v zadevi Kavala.

Svoboda izražanja ter svoboda in pluralnost medijev so ključni stebri demokratične družbe in jih je treba spoštovati. V regiji Zahodnega Balkana je bil napredek pri obravnavanju preteklih priporočil omejen ali pa ga sploh ni bilo oziroma je prišlo do nazadovanja. Medijsko krajino v več državah zaznamuje globoka politična polarizacija. Pluralizem, neodvisnost in razvoj kakovostnega strokovnega novinarstva so zaradi koncentracije medijev in političnega vpliva na medije v številnih državah ogroženi. Novinarji se še vedno spopadajo s slabimi delovnimi pogoji, kar lahko privede do samocenzure. Primeri groženj, ustrahovanja in nasilja nad novinarji ter žaljive pripombe javnih uslužbencev še naprej vzbuja veliko

zaskrbljenost po vsej regiji. V nekaterih državah si prizadevajo za odpravo tega pojava, vendar morajo vse države zagotoviti sistematično nadaljnje pravosodno ukrepanje v vseh zadevah. Nezaščitenost novinarjev in neučinkovito nadaljnje ukrepanje v zadevah lahko negativno vplivata na uveljavljanje svobode medijev.

Neodvisnost javnih radiotelevizijskih hiš na splošno ogrožata nezadostno financiranje in politični vpliv. Zagotoviti je treba neodvisnost medijskih regulatorjev, tudi z imenovanji v upravljalne strukture, ki temeljijo na dosežkih. V nasprotnem primeru, na primer v Srbiji, morajo regulatorji delovati nepristransko in v celoti izvajati svoje pristojnosti. Nadalje je treba podpreti tudi učinkovito delovanje neodvisnih samoregulativnih organov. Vse države morajo povečati preglednost financiranja medijev. Prizadevanja za boj proti ruskim dezinformacijam so privedla do začasnega odvzema licenc za radiodifuzijo v Moldaviji in blokiranja spletnih virov v Ukrajini. V Turčiji se je nadaljevalo resno nazadovanje na področju svobode izražanja. Novinarji, zagovorniki človekovih pravic, odvetniki, pisatelji, opozicijski politiki, študenti in uporabniki družbenih medijev so se še naprej sistematično soočali s kazenskimi obtožbami in obsodbami.

V večini držav si organi prizadevajo za vzpostavitev pravnega in institucionalnega okvira za izvajanje zavez na področju **enakosti spolov in boja proti nasilju na podlagi spola**, zlasti za prenos določb Istanbulske konvencije. Konvencijo so ratificirale vse partnerice v procesu širitve, razen Kosova, ki je ni ratificiral zaradi vprašanj glede statusa, in Turčije, katere odstop je njen državni svet potrdil kot dokončnega. Vendar so potrebna dodatna prizadevanja za uresničitev enakosti spolov in zagotovitev vzdržnosti politik. Nasilje na podlagi spola je v večjem delu regije še vedno prisotno. Vse države morajo okrepiti pomoč žrtvam vseh oblik nasilja. Trend vse pogostejše uporabe žaljivk ali sovražnega govora proti političarkam, novinarkam in zagovornicam človekovih pravic v javnem diskurzu vzbuja zaskrbljenost, zlasti v Turčiji, Črni gori, Srbiji in Severni Makedoniji. Obstajajo tudi primeri sovražnega govora in nasilja nad lezbijkami, geji, biseksualnimi, transspolnimi, interspolnimi in queer (LGBTIQ) osebami, katerih temeljne pravice so v več državah pogosto ogrožene.

Zakoni in politike o **nediskriminaciji** ter boju proti kaznivim dejanjem iz sovraštva in sovražnemu govoru so na splošno vzpostavljeni, vendar je treba odpraviti preostale vrzeli in pomanjkljivosti v zakonodaji, tudi v zvezi z razlogi za zaščito. Organom za enakost in drugim institucijam, zadolženim za spodbujanje enakega obravnavanja ter izvajanje in spremljanje politik nediskriminacije, je treba zagotoviti zadostna sredstva za izpolnjevanje njihovih pristojnosti, vključno s pomočjo žrtvam, izvajanjem raziskav ter objavljanjem poročil in priporočil.

Čeprav so mehanizmi za okrepitev **otrokovih pravic** na splošno vzpostavljeni, je treba bistveno izboljšati medinstitucionalno usklajevanje po vsej regiji, zlasti na Kosovu in v Severni Makedoniji, da se zagotovi učinkovitost sistemov za zaščito otrok v skladu z otrokovo koristjo. Zagotavljanje učinkovitega dostopa do izobraževanja za otroke v Ukrajini in razseljene ukrajinske otroke ostaja izziv. Nadalje je treba razviti otrokom prijazne pravosodne sisteme ter zagotoviti in bolj sistematično uporabljati alternative pridržanju, pri čemer je treba slednje uporabljati le kot skrajni ukrep in za najkrajše ustrezno obdobje. Nasilje nad otroki in zgodnje poroke še vedno vzbujajo resno zaskrbljenost. Zanesljivih in primerljivih podatkov, razčlenjenih po starosti in spolu, v večini primerov ni, za odpravo nasilja nad otroki pa so bistvenega pomena. Nadaljnja institucionalizacija otrok brez starševske oskrbe ter invalidnih otrok in invalidov vzbuja zaskrbljenost v številnih državah, zlasti v Gruziji, Moldaviji, Ukrajini ter Bosni in Hercegovini. Samo Severna Makedonija je dosegla popolno deinstitucionalizacijo otrok iz velikih ustanov. Čeprav potekajo prizadevanja za okrepitev mehanizmov za uveljavljanje **pravic invalidov**, bodo potrebne veliko večje

naložbe, da se zagotovi popolna skladnost s Konvencijo ZN o pravicah invalidov, zlasti kar zadeva prehod na oskrbo v skupnosti, samostojno življenje, dostopnost in vključevanje.

Pravice pripadnikov **manjšin** še vedno niso enakomerno zaščitene po vsej regiji. V Albaniji, Gruziji, Moldaviji in Ukrajini je še vedno treba dokončati pravne okvire in izvedbene mehanizme, Srbija in Severna Makedonija pa morata obravnavati priporočila svetovalnega odbora Okvirne konvencije za varstvo narodnih manjšin. **Romi** so še vedno najbolj prikrajšana skupnost in so pogosto žrtve diskriminacije, incidentov iz sovraštva ter socialne in ekonomske izključenosti.

Pravosodje, svoboda in varnost

Zahodni Balkan in Turčija sta še vedno žariščni točki kriminalnih dejavnosti in organiziranih kriminalnih združb, ki so dejavne v EU, saj sta pomembna tranzitna točka za tihotapljenje migrantov, žrtve trgovine z ljudmi in nezakonito blago, ki v EU vstopa po različnih delih balkanske poti. Storilci kaznivih dejanj in kriminalne mreže iz regije pomembno vplivajo tudi na huda kazniva dejanja in organizirani kriminal v drugih delih sveta, tudi v Latinski in Južni Ameriki, kjer imajo pomembno vlogo v svetovni trgovini s kokainom in pri tranzitu heroina v EU ter lajšajo vstop žrtev trgovine z ljudmi, migrantov brez urejenega statusa in nezakonitega blaga v države EU. Kriminalna infrastruktura, razvita za trgovino s heroinom in sintetičnimi drogami, se uporablja za trgovino s kokainom po balkanskih poteh v obe smeri in do črnih pristanišč.

Organizirane kriminalne združbe iz Moldavije in Gruzije so dejavne na področjih tihotapljenja migrantov, organiziranih kaznivih dejanj zoper premoženje, trgovine z ljudmi, kibernetiko pogojenih kaznivih dejanj, goljufij z negotovinskimi plačilnimi sredstvi, goljufij na področju trošarin, trgovine s strelnim orožjem in drugih podobnih kaznivih dejanj, kot je ponarejanje dokumentov. Številne od teh skupin se ukvarjajo z več kriminalnimi dejavnostmi, kar pomeni, da trgujejo z več kot enim nezakonitim blagom. Ukrajina leži na stičišču tihotapljenja nezakonitega blaga v EU ter je tudi izvorna, tranzitna in namembna država za trgovino z ljudmi. Kljub izzivom, povezanim z vojno, vključno s preobremenjenimi institucionalnimi zmogljivostmi zaradi znatnih izgub osebne opreme in zmanjšanim financiranjem za boj proti organiziranemu kriminalu, so ustrezne ukrajinske institucije pokazale izjemno odpornost in operativne zmogljivosti.

Od februarja 2022 je ruska vojna agresija proti Ukrajini znatno vplivala na stanje kriminala v regiji, vključno s sodelovanjem med močnimi regionalnimi kriminalnimi združbami, ki se je večinoma ustavilo. Kljub temu so nastale nove okoliščine, ki jih kriminalne združbe v regiji izkoriščajo.

Sodelovanje na področju kazenskega pregona (tudi na operativni ravni) med EU in državami, ki se pripravljajo na pristop, se je še naprej pozitivno razvijalo. Vse države Zahodnega Balkana so ratificirale operativne sporazume z Europolom (razen Kosova, s katerim je vzpostavljen delovni dogovor) in imajo dostop do Europolove mrežne aplikacije za varno izmenjavo informacij (SIENA). Albanija, Bosna in Hercegovina, Kosovo, Črna gora, Severna Makedonija in Srbija so v Europol v Haagu napotile uradnike za zvezo. Sodelovanje med Europolom in Turčijo temelji na strateškem sporazumu o sodelovanju, ki izključuje možnost izmenjave osebnih podatkov, vendar olajšuje sodelovanje na številnih področjih. V Europol je napoten turški uradnik za zvezo, Turčija pa je tudi povezana z aplikacijo SIENA. Ukrajina, Moldavija in Gruzija so prav tako sklenile sporazume o operativnem sodelovanju z Europolom, se povezale z aplikacijo SIENA in odprle urade za zvezo pri Europolu. Raven sodelovanja držav, ki se pripravljajo na pristop, na Evropski večdisciplinarni platformi proti grožnjam kriminala (EMPACT), ki jo vodijo države članice, se je na splošno še naprej

zviševala, vendar je ostala neenakomerna. Poleg tega operativne ukrepe vse pogostejše vodijo ali sovodijo države, ki se pripravljajo na pristop, kar je zelo dobrodošla sprememba. Vse države Zahodnega Balkana so skupaj z Moldavijo in Ukrajino sodelovale na več dnevih skupnega ukrepanja, pri čemer so bili doseženi takojšnji rezultati v smislu aretacij storilcev kaznivih dejanj in koruptivnih uradnikov, zasegov in začetka novih preiskav.

Promet s prepovedanimi drogami je v državah, ki se pripravljajo na pristop, še vedno donosen kriminalni trg. Medtem ko se dolgoročnejši trend zasegov konoplje na Zahodnem Balkanu zmanjšuje, se število zasegov kokaina (zlasti v morskih pristaniščih) povečuje, obseg zasegov heroína pa je ostal večinoma stabilen. Vse države Zahodnega Balkana razen Albanije imajo ali so do nedavnega imele nacionalno strategijo na področju drog, ki jo je v nekaterih primerih spremljal akcijski načrt. Informacije o izvajanju načrtov (kakovosti izvajanja) niso na voljo, saj se ocenjevanje v veliki večini primerov ne izvaja. Letos se iztečeta nacionalna strategija in akcijski načrt Turčije. Moldavija in Gruzija sta sprejeli novi strategiji in akcijska načrta na področju drog, medtem ko Ukrajina na tem področju nima posebne strategije ali akcijskega načrta. V regiji so potrebna resna prizadevanja za vzpostavitev nacionalnih observatorijev za področje drog in nacionalnih sistemov zgodnjega opozarjanja na nove psihoaktivne snovi. Samo Srbija ima vzpostavljen in delujoč nacionalni observatorij za področje drog, čeprav je ta ključnega pomena za usklajevanje informacijskega sistema za droge in je pogoj za pridružitve mreži EU Reitox (Evropska informacijska mreža na področju drog in odvisnosti od drog). Z izjemo Srbije v regiji ni bil vzpostavljen noben drug uradni in/ali operativni nacionalni sistem zgodnjega opozarjanja na nove psihoaktivne snovi, kar bi bilo treba nujno obravnavati. Evropski center za spremljanje drog in zasvojenosti z drogami zagotavlja dolgoročno podporo ali deluje na podlagi delovnega dogovora oziroma dvostranskih sporazumov z državami, ki se pripravljajo na pristop.

Časovni načrt za celovit **nadzor nad osebnim in lahkim orožjem** na Zahodnem Balkanu do leta 2024 se še naprej izvaja. Maja 2023 je bil ob podpori Centra jugovzhodne in vzhodne Evrope za nadzor nad osebnim in lahkim orožjem (SEESAC) dosežen politični dogovor o nadaljevanju časovnega načrta po letu 2024. Glede na veliko in vse večje število osebnega in lahkega orožja po obsežni invaziji Rusije je EU skupaj z Ukrajino že sprejela več preventivnih ukrepov za boj proti tveganju trgovine z orožjem, Ukrajina pa bi morala za odpravo teh tveganj še naprej sodelovati z mednarodno skupnostjo organov kazenskega pregona. To vključuje podporo, ki jo zagotavljata Europol in Evropska agencija za mejno in obalno stražo (Frontex), sodelovanje Ukrajine na platformi EMPACT na področju strelnega orožja ter delo svetovalne misije Evropske unije v Ukrajini.

Napredek pri odpravi **trgovine z ljudmi** v državah, ki se pripravljajo na pristop, se je nadaljeval, čeprav neenakomerno. Potrebna so stalna prizadevanja za uskladitev in učinkovito izvajanje zadevnega pravnega reda EU, vključno s preventivnimi ukrepi, zgodnjim odkrivanjem, zaščito žrtev in pomočjo žrtvam, učinkovitimi preiskavami primerov trgovine z ljudmi, kazenskimi pregoni in obsodbami storilcev.

Čeprav je napredek neenakomeren, so **rezultati** posameznih držav, ki se pripravljajo na pristop, **na področju proaktivnih preiskav, kazenskega pregona in pravnomočnih obsodb v primerih organiziranega kriminala in korupcije**, zlasti na visoki ravni, še vedno na splošno nezadostni, zanje pa so potrebna trajna prizadevanja. Pranje denarja bi bilo treba vse pogostejše preiskovati in preganjati kot samostojno kaznivo dejanje. Okrepiti bi bilo treba uporabo finančnih preiskav in jih uporabljati bolj sistematično, da se razbijejo organizirane kriminalne združbe ter zaseže in zapleni premoženjska korist, pridobljena s kaznivim dejanjem. Nedavni primeri so znova razkrili tveganje infiltracije organiziranih kriminalnih združb na vseh ravneh verige kazenskega pravosodja. Prizadevanja v nekaterih državah za

okrepitev operativnih zmogljivosti in izkoreninjenje korupcije v pravosodnih organih je treba pretvoriti v konkretne rezultate. Doseganje in utrjevanje verodostojnih rezultatov sta bistvenega pomena za odvračilni učinek na kriminalne dejavnosti in povrnitev zaupanja državljanov v organe kazenskega pregona in sodstvo. V Ukrajini, Moldaviji in Gruziji bi se bilo treba še naprej boriti proti posebnemu pojavu „tatov, ki spoštujejo kriminalni kodeks“.

Albanija mora dodatno okrepiti svoja prizadevanja za boj proti trgovini z ljudmi, pranju denarja, korupciji na visoki ravni in kibernetiski kriminaliteti (vključno z inkriminacijo spolne zlorabe otrok na spletu). Čeprav se je število zaplemb premoženja znatno povečalo, je še vedno zelo omejeno v primerjavi s številom zasegov (ki pa se je zmanjšalo). Država še vedno nima urada za odvzem premoženjske koristi. Znatno se je zmanjšala tudi količina zaseženih drog. Specializirane strukture za boj proti korupciji in organiziranemu kriminalu (SPAK) so dosegle nadaljnje rezultate in bi morale še naprej dosegati rezultate pri preiskavah in obsodbah na visoki ravni. Vztrajno pomanjkanje napredka pri boju proti organiziranemu kriminalu v Bosni in Hercegovini vzbuja resne pomisleke. Kosovo je doseglo omejen napredek pri splošnih rezultatih na področju boja proti organiziranemu kriminalu in bi moralo okrepiti prizadevanja na področju proaktivnih preiskav, obsodb in zaplemb sredstev, pridobljenih s kaznivimi dejanji, ki jih je še vedno zelo malo. V Severni Makedoniji obstajajo resni pomisleki glede neprimernega zunanjega vpliva na delo sodnega sveta in sodstva. Nekatere spremembe kazenskega zakonika, sprejete po hitrem parlamentarnem postopku, vplivajo na številne primere korupcije na visoki ravni, ki so se zaradi njih prekinili ali celo ustavili. Organi morajo okrepiti tudi svoja prizadevanja v boju proti pranju denarja in finančnemu kriminalu. Črna gora je pokazala spodbuden napredek pri boju proti organiziranemu kriminalu, saj je aretirala najvišje člane organiziranih kriminalnih združb in visoke uradnike v organih kazenskega pregona. To kaže na pomen doslednega in odločnega boja proti infiltraciji organiziranega kriminala v policijo in sodstvo. Vendar pomanjkanje obsodb na področjih tihotapljenja tobaka, pranja denarja, trgovine z ljudmi in kibernetiske kriminalitete ter zelo nizka raven zaplemb premoženja vzbujata zaskrbljenost. Čeprav se je število obsodb za finančna kazniva dejanja v letu 2022 povečalo, so te temeljile izključno na sporazumih o priznanju krivde. Rezultati Srbije na področju organiziranega kriminala so mešani, saj se je povečalo število preiskav in obtožnic (tudi v zvezi s tihotapljenjem ljudi), vendar se je število prvostopenjskih in pravnomočnih obsodb zmanjšalo, raven zaplemb pa je zelo nizka. Čeprav je Turčija okrepila sodelovanje v skupnih operacijah z državami članicami EU in sosednjimi državami, mora izboljšati boj proti pranju denarja in finančnemu kriminalu, tudi z uporabo zaplembe sredstev, pridobljenih s kaznivim dejanjem. Moldavija je izvedla več finančnih preiskav in nekaj zasegov sredstev (in nekoliko manj zaplemb) ter je dosegla prve rezultate na področju pravnomočnih obsodb, ki bi jih bilo treba utrditi. V Gruziji se je znatno povečalo število pravnomočnih obsodb „tatov, ki spoštujejo kriminalni kodeks“, obsodbe pa so bile izrečene tudi v primerih pranja denarja. Ukrajina je začela dosegati prve rezultate, vendar so potrebna nadaljnja prizadevanja za boj proti hudim oblikam organiziranega kriminala, pranju denarja in drugim finančnim kaznivim dejanjem.

Čeprav je sodelovanje na področju **boja proti terorizmu in preprečevanja radikalizacije** pomembno za vse države, ki se pripravljajo na pristop, to ostaja posebna prednostna naloga sodelovanja EU z Zahodnim Balkanom. Terorizem in nasilni ekstremizem v vseh oblikah in ne glede na izvor še naprej predstavljata izziv in varnostno grožnjo. Sporočeni so bili primeri aretacij nasilnih ekstremistov in preprečenih napadov. Na ministrskem forumu EU-Zahodni Balkan o pravosodju in notranjih zadevah, ki je potekal novembra 2022, je bil ponovno poudarjen pomen okrepitve ukrepov, sprejetih za prepoznavanje spreminjajočih se groženj, ki izhajajo iz ruske vojne agresije proti Ukrajini, in boj proti njim. Skupni akcijski načrt za boj proti terorizmu za Zahodni Balkan ostaja glavni okvir za sodelovanje z regijo, saj politično

zavezanost združuje s podporo in rednim spremljanjem. Napredek je bil dosežen v celotni regiji, pri čemer sta Albanija in Severna Makedonija izvedli večino ukrepov. Poleg tega sta dve državi decembra 2022 na ministrski ravni podpisali posodobljene izvedbene dogovore, osredotočene na še ne dosežene cilje. Preostale države Zahodnega Balkana so v prvem četrtletju 2023 predložile peti sklop poročil o izvajanju akcijskega načrta. Črna gora je prav tako dosegla znaten napredek, z Evropsko komisijo pa potekajo razprave o posodobitvi dvostranskega dogovora. Na splošno so potrebna večja prizadevanja za preprečevanje vseh oblik radikalizacije, tudi v zaporih, za nadaljnje ukrepanje po predčasnem pogojnem odpustu storilcev nasilnih ekstremističnih kaznivih dejanj iz zapora ter za učinkovito odpravo terorističnih in ekstremističnih spletnih vsebin. Kot je navedeno v poročilu Europolu o terorizmu in trendih za leto 2023, novačenje še naprej poteka na spletu, v okviru srečanj v neformalnih verskih stavbah in v popravnih domovih. V Srbiji in Albaniji poteka revizija nacionalnih strategij in akcijskih načrtov, v Bosni in Hercegovini, na Kosovu, v Severni Makedoniji in Črni gori pa je že končana. V Gruziji, Moldaviji in Ukrajini je nevarnost terorizma še vedno majhna, njihova protiteroristična zakonodaja pa je na splošno v skladu z mednarodnimi standardi. V njihovih strateških varnostnih okvirih je terorizem priznan kot grožnja, vzpostavljene pa so tudi specializirane službe. Operativno sodelovanje z evropskimi agencijami pri boju proti terorizmu je dobro uveljavljeno.

Usklajevanje z zakonodajo o **preprečevanju financiranja terorizma in pranja denarja** ter njeno učinkovito izvajanje je še vedno neenakomerno. Za Severno Makedonijo se poroča o napredku na področju zakonodaje, strategij in izvajanja, medtem ko zakonodaja v Bosni in Hercegovini še vedno čaka na odobritev v parlamentu, prav tako je treba doseči rezultate pri preiskavah, kazenskih pregonih in pravnomočnih sodnih odločbah. Albanija, ki je pod nadzorom Projektne skupine za finančno ukrepanje (FATF), je v zadnjih šestih mesecih obravnavala vse točke akcijskega načrta. Skupina FATF je junija 2023 predlagala obisk na kraju samem, na podlagi katerega je bila Albanija oktobra 2023 črtana s „sivega seznama“. Vendar bo skupina FATF še naprej spremljala, ali so morebitni albanski prostovoljni programi izpolnjevanja davčnih obveznosti (vključno z morebitnimi kazenskimi amnestijami), če sploh obstajajo, v skladu z načeli in dobrimi praksami skupine FATF. Pravni okvir Turčije bi bilo treba uskladiti s točkami njenega akcijskega načrta skupine FATF, da bi bila država črtana s „sivega seznama“ skupine FATF. Ukrajina, Moldavija in Gruzija imajo zakonodajo, v kateri je financiranje terorizma opredeljeno kot kaznivo dejanje, vendar je treba nekatera področja še vedno uskladiti s priporočili odbora Moneyval in ustrezno zakonodajo EU.

Šest partneric z Zahodnega Balkana se vse bolj zaveda pomena trdnega okvira za zaščito kritične infrastrukture. Kosovo, Črna gora in Srbija so oblikovali ustrezno zakonodajo na tem področju, medtem ko v Bosni in Hercegovini taka zakonodaja obstaja le delno.

Večina partneric z Zahodnega Balkana je izvedla repatriacijo **tujih terorističnih bojnikov** in njihovih družinskih članov iz severovzhodne Sirije. Bosna in Hercegovina je izrazila pripravljenost za repatriacijo vseh tujih terorističnih bojnikov. Čeprav obstajajo pravne določbe, v okviru katerih se jih lahko ob vrnitvi kazensko preganja, je bil učinkovit kazenski pregon v regiji neenakomeren. Bosna in Hercegovina je kazensko preganjala sedem vrnjenih tujih terorističnih bojnikov, šest spremljevalk pa je bilo obsojenih na pogojne kazni. Albanija preiskuje devet primerov državljanov, ki so še vedno v severovzhodni Siriji, pri čemer za 37 žensk in otrok, ki so se do zdaj vrnil v domovino, ni izdala obtožnic ali izvedla kazenskega pregona. Črna gora je kazensko preganjala enega državljana, ki se je vrnil z ruske invazije na Ukrajino leta 2014. Za te sodbe so značilne mile kazni, kar je zaskrbljujoče. Kar zadeva odhode zaradi sodelovanja v ruski vojni proti Ukrajini, razen Albanije, ki je poročala, da je eden od njenih državljanov odpotoval v boj v Ukrajini, nobena od drugih držav

Zahodnega Balkana ni poročala, da so njihovi državljani v zadnjem času odpotovali na tuja bojišča. Vendar pa so odprti viri poročali o odhodih iz regije v Ukrajino.

Zaradi vztrajnih groženj različnih terorističnih skupin je Turčija še naprej prednostno obravnavala boj proti Kurdske delavski stranki (PKK) in razbitje gibanja Gülen. PKK v EU ostaja na seznamu oseb, skupin in subjektov, vpletenih v teroristična dejanja. Turčija je kot članica svetovne koalicije za boj proti ISIS, Globalnega foruma za boj proti terorizmu in odbora strokovnjakov Sveta Evrope za področje terorizma prav tako še naprej dejavno sodelovala z mednarodno skupnostjo na področju boja proti terorizmu. Kot sopredsednica delovne skupine koalicije za boj proti ISIS za tuje teroristične bojovnike je zagotovila tudi dostop do svojega zračnega prostora in objektov za protiteroristične operacije koalicije v Iraku in Siriji. Hkrati bi morali turški organi zagotoviti, da sta protiteroristična zakonodaja države in njena uporaba v skladu z načelom pravne države ter da spoštujeta temeljne pravice in svoboščine. Turčija bi morala svojo protiteroristično zakonodajo uskladiti s standardi EU in upoštevati mnenje Beneške komisije o zakonu o preprečevanju financiranja širjenja orožja za množično uničevanje.

Hibridne grožnje

Hibridne grožnje, vključno z dezinformacijami, tujim manipuliranjem z informacijami in vmešavanjem ter kibernetскими napadi, zlasti na kritično infrastrukturo, ostajajo politični in varnostni izziv za države, ki se pripravljajo na pristop. Te grožnje po lanskoletnem hitrem povečanju zaradi ruske vojne agresije proti Ukrajini še naprej predstavljajo znatno tveganje za EU in države, ki se pripravljajo na pristop. V odziv na nedavno podelitev statusa kandidatke Ukrajini in Moldaviji ter priznanje evropske perspektive Gruzije različni akterji, zlasti tisti, ki jih podpira Rusija, še naprej izpodbijajo verodostojnost EU in spodkopavajo zaupanje javnosti v demokratične institucije. Ti akterji so še naprej neposredno ali prek posrednikov manipulirali z informacijami in se vmešavali, pri čemer so svoje delovanje pogosto usklajevali z namernimi motnjami v različnih sektorjih in izkoriščali ranljivosti.

Dezinformacije ter tuje manipuliranje z informacijami in vmešavanje so se od lanskega leta **znatno okrepili**. Z razvojem obsežne ruske invazije v Ukrajini so se v državah, ki se pripravljajo na pristop, razširili tudi različni kremeljski diskurzi, kar je prineslo različne rezultate. Ti diskurzi so zlasti učinkoviti v Srbiji, kjer del lokalnih medijev in nekatere glavne politične sile razširjajo proruski diskurz, tudi po vsej regiji Zahodnega Balkana. Kljub znatnim prizadevanjem je odpornost proti tem grožnjam še vedno šibka zaradi nizke medijske pismenosti, nizkega zaupanja v institucije, omejenega neodvisnega in poklicnega novinarstva ter nizke ravni svobode medijev. Podobno so bile po odločitvi, da se Ukrajini, Moldaviji in Gruziji prizna evropska perspektiva ter da se Moldaviji in Ukrajini podeli status kandidatke, te tri države tarča novega vala kampanj tujega manipuliranja z informacijami in vmešavanja, katerih glavni cilj je diskreditirati prizadevanja za pridružitve EU in kriviti Zahod za sedanje razmere v regiji. V Gruziji se je s posebnim sklopom dezinformacij poskušalo prikazati, da si Zahod prizadeva odpreti „drugo fronto“ proti Rusiji iz Gruzije. Organi bi morali dejavneje razkrivati take dezinformacije.

Kibernetška varnost in kibernetška odpornost ostajata **ključni prednostni nalogi** v vseh državah, ki se pripravljajo na pristop. Nekaj držav je med letom poročalo o kibernetških napadih, ki so močno vplivali na javno upravo in javne storitve. Napredek pri usklajevanju s pravnim redom EU na področju kibernetške varnosti je bil dosežen v Albaniji, Severni Makedoniji, Črni gori, Ukrajini in Moldaviji. Junija 2023 je v Bruslju potekala konferenca na visoki ravni o kibernetški varnosti – *Towards a resilient cyberspace in the Western Balkans* (Za odporen kibernetški prostor na Zahodnem Balkanu). Septembra 2022 je v fizični obliki potekal drugi dialog o kibernetški varnosti med EU in Ukrajino.

V obdobju poročanja so v Albaniji, Bosni in Hercegovini, na Kosovu, v Moldaviji, Črni gori in Turčiji potekale **volitve**. V prihodnjem obdobju bodo volitve organizirane v Severni Makedoniji, Ukrajini, Moldaviji in Gruziji. Potrebni so nadaljnji ukrepi za preprečevanje in odpravo vseh poskusov vmešavanja tretjih držav in nedržavnih akterjev.

V vseh državah, razen v Ukrajini, so se povečale tudi **neposredne tuje naložbe**. V večini držav, ki se pripravljajo na pristop, še vedno ni trdnih okvirov za nadzor neposrednih tujih naložb v skladu z uredbo EU o pregledu neposrednih tujih naložb, razen v Moldaviji, ki ima vzpostavljen tak sistem.

Migracije

Ruska vojna agresija proti **Ukrajini** je povzročila porast števila ukrajinskih beguncev, države, kot je Moldavija, pa tudi Črna gora, Srbija, Albanija in Severna Makedonija, pa so imele ključno vlogo kot države gostiteljice.

Nedovoljene migracije ostajajo velik izziv za **Zahodni Balkan** in **Turčijo**, zlasti pri boju proti tihotapljenju migrantov in trgovini z ljudmi. Po podatkih Evropske agencije za mejno in obalno stražo (Frontex) je bilo leta 2022 na zunanjih mejah EU skupno približno 144 100 nezakonitih prehodov meje z Zahodnega Balkana. V primerjavi z letom 2021 (61 600) se je število povečalo za 134 %. Vendar se je od začetka leta do 31. julija 2023 v primerjavi z enakim obdobjem leta 2022 skupno število nedovoljenih prihodov z Zahodnega Balkana v EU zmanjšalo. V prvih sedmih mesecih leta 2023 je bilo na zahodnobalkanski poti odkritih približno 52 200 nezakonitih prehodov meje, kar je 26 % manj kot v istem obdobju v prejšnjem letu. Leta 2022 in v prvih sedmih mesecih leta 2023 je bilo največ prihodov iz Sirije, Afganistana in Turčije.

Glavni dejavniki, ki vplivajo na veliko število ljudi, ki z letalskim prevozom prihajajo iz Turčije in Srbije, so: (i) brezvizumski režimi; (ii) kratek čas, potreben za prečkanje regije, tj. povprečno osem dni v letu 2022 v primerjavi s 53 dnevi v letu 2021 po podatkih Mednarodne organizacije za migracije (IOM); (iii) razmeroma nizke cene, ki jih ponujajo tihotapske mreže za prečkanje regije, in (iv) težavnejši vstop v EU po drugih poteh (npr. prek zahodnega Sredozemlja).

Cilj politike Evropske komisije je podpreti države Zahodnega Balkana, ki se soočajo z migracijskim pritiskom v regiji, kot potencialne prihodnje države članice EU. V skladu z akcijskim načrtom EU za Zahodni Balkan je ta podpora celovito usmerjena v krepitev upravljanja meja, azilnih postopkov in sprejemne zmogljivosti, boj proti tihotapljenju migrantov, krepitev sodelovanja pri ponovnem sprejemu in vračanju migrantov brez urejenega statusa, ki nimajo pravice do prebivanja, v države izvora, krepitev azilnih sistemov in sistemov zaščite in sprejemnih zmogljivosti ter doseganje uskladitve vizumske politike. Po podatkih agencije Frontex so države članice EU leta 2022 na Zahodni Balkan vrnile 5 962 državljane tretjih držav, kar je 22 % več kot leta 2021. Albanija je bila glavna namembna država za te vrnitve, sledili pa sta ji Srbija in Severna Makedonija. Poleg tega je bilo po podatkih IOM do 8. junija 2023 v sprejemnih centrih v regiji približno 3 657 migrantov in beguncev, zunaj sprejemnih objektov pa približno 700. Za primerjavo, skupna sprejemna zmogljivost je znašala približno 12 172 mest. Zahodni Balkan sodeluje v regionalnem operativnem partnerstvu za boj proti tihotapljenju, ki se je začelo izvajati novembra 2022, da bi se podprla sodelovanje na področju kazenskega pregona in pravosodno sodelovanje v boju proti tihotapskim mrežam ter povečale zmogljivosti za upravljanje meja.

Do septembra 2023 je iz Turčije v EU prispelo 22 421 migrantov brez urejenega statusa (med drugim v Grčijo, Italijo in Bolgarijo) v primerjavi z 22 821 prihodi v istem obdobju leta 2022. Število prihodov v Grčijo se je povečalo za 123 %, medtem ko so se prihodi po morski poti v

Italijo znatno zmanjšali (za 55 %). Število prihodov na Ciper prek zelene črte se je znatno zmanjšalo, in sicer za 42 %.

Izjava EU in Turčije iz leta 2016 je kljub nenehnim izzivom pri njenem izvajanju ostala ključni okvir za sodelovanje na področju migracij in je še naprej prinašala rezultate. Turčija je prav tako še naprej imela ključno vlogo pri obravnavanju migracij vzdolž vzhodnosredozemske poti. Turčija je nadaljevala obsežna prizadevanja za sprejem 3,6 milijona beguncev iz Sirije in drugih držav, EU pa jo je še naprej močno podpirala. V okviru instrumenta EU za begunce v Turčiji je bilo mobiliziranih 6 milijard EUR, do septembra 2023 pa je bilo izplačanih 5,1 milijarde EUR. Komisija je po premostitvenem financiranju v višini 535 milijonov EUR v letu 2020 nadaljevala izvajanje svežnja v višini 3 milijard EUR, ki ga je zahteval Svet.

Liberalizacija vizumskega režima je še naprej močno orodje za lajšanje medosebnih stikov in podporo reformam na Zahodnem Balkanu ter v Ukrajini, Moldaviji in Gruziji na področju pravosodja, varnosti in temeljnih svoboščin. Kot je potrjeno v poročilu za leto 2023 v okviru mehanizma za zadržanje izvzetja iz vizumske obveznosti¹, morajo Albanija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Severna Makedonija², Srbija, Gruzija, Moldavija in Ukrajina zagotoviti nadaljnje usklajevanje vizumske politike s seznamami EU s tretjimi državami, katerih državljani potrebujejo vizum, zlasti s tistimi tretjimi državami, ki predstavljajo tveganje za nedovoljene migracije ali varnostno tveganje za EU. Usklajevanje vizumske politike z EU ostaja ključnega pomena za dobro delovanje brezvizumskih režimov teh partneric z EU. Turčija v obdobju poročanja ni dosegla napredka pri izpolnjevanju še neizpolnjenih meril iz načrta za liberalizacijo vizumskega režima.

Reforma javne uprave

Kakovost javne uprave in regulativnega okvira je ključna za **dolgoročno konkurenčnost** EU³. Evropska komisija že vrsto let sistematično usmerja in podpira prihodnje države članice EU pri oblikovanju stabilnih in dobro delujočih javnih uprav, ki temeljijo na petih načelih dobrega *oblikovanja politik*, *upravljanja javne uprave*, učinkovite *organizacije države* in jasne porazdelitve *odgovornosti*, nemotenega in k državljanom usmerjenega *zagotavljanja storitev* ter dobrega *upravljanja javnih financ*. Čeprav države, ki se pripravljajo na pristop, dejavno sodelujejo pri tej podpori, jih večina še vedno nima potrebne politične zavezanosti in vodstva za obravnavo občutljivejših reform, ki bi vplivale predvsem na kulturo klientelizma ter vzpostavile stabilnejše in strokovnejše strukture in sisteme. Za zdaj je večina reform bolj površinskih kot vsebinskih. Če države ne bodo začele spreminjati prevladujoče upravne kulture, bodo njihove javne uprave še naprej težko privabile in zadržale nadarjene posameznike za usklajevanje in izvajanje politik, storitev in naložb, potrebnih za vzpostavitev dolgoročne splošne in družbene blaginje.

Na splošno države, ki se pripravljajo na pristop, v najboljšem primeru ostajajo le **zmerno pripravljene** v smislu kakovosti svoje javne uprave. Napredek pri reformah je bil v obdobju poročanja na splošno zelo omejen. Večina priporočil iz prejšnjih let še vedno velja. Značilno je, da je formalna pravna in institucionalna podlaga za strokovno upravo vsaj delno vzpostavljena, vendar se ne uporablja sistematično. Večina držav ima **strategije za reformo javne uprave** (razen Turčije) ali pa jih posodablja. Vendar je njihovo izvajanje

¹ [COM\(2023\) 730 final](#).

² Severna Makedonija je svojo vizumsko politiko skoraj v celoti uskladila s seznamami EU; sporazum o odpravi vizumov je s Severno Makedonijo sklenila samo ena država (Turčija), katere državljani potrebujejo vizum za vstop v EU.

³ [COM\(2023\) 168 final](#), [COM\(2023\) 667 final](#).

neenakomerno in pogosto ne vodi v trajnostne reforme ali nima trajnega vpliva na oblikovanje boljše javne uprave.

V Ukrajini je bil dosežen napredek, vendar izzivi ostajajo tudi zaradi vojnih okoliščin. Gruzija in Moldavija sta po sprejetju reforme javne uprave in s tem povezanih akcijskih načrtov dosegli določen napredek pri krepitvi svojih javnih uprav.

Dobro usklajevanje politik in razvoj ostajata temelj reform javne uprave. Države, ki se pripravljajo na pristop, morajo politike in zakonodajo sistematično pripraviti na podlagi podatkov in dokazov, jih oblikovati na vključujoč in posvetovalen način ter oceniti njihov morebitni učinek. Z dobrim načrtovanjem in ustreznim postopkom programa politike bi se ustvarili zaupanje, odpornost in predvidljivejša regulativno okolje za javnost in podjetja.

Kar zadeva upravljanje človeških virov in javne uprave, ima večina držav še vedno težave pri razvoju in sistematičnem izvajanju preglednega, skladnega in pravičnega plačnega sistema ter sistema zaposlovanja, napredovanja in odpuščanja, ki temelji na dosežkih. Te reforme so potrebne za privabljanje in zadržanje motiviranega in usposobljenega osebja ter za oblikovanje strokovne in dobro delujoče javne uprave. Vendar je upravljanje takih reform običajno zelo občutljivo. Razumevanje različnih interesov in pomislov deležnikov ter zagotavljanje široke podpore sta ključnega pomena za doseganje napredka.

Učinkovito organizacijo države in odgovornost še vedno ovira pomanjkanje napredka pri *racionalizaciji državnih struktur* in določitvi jasne porazdelitve odgovornosti med ministrstvi in podrejenimi organi (v Bosni in Hercegovini, Albaniji, na Kosovu, v Severni Makedoniji, Srbiji in Moldaviji). **Zmogljivost upravnih sodišč** in kakovost odločb ne zadostujeta za zagotavljanje pravic posameznikov do upravnega sodstva (v Srbiji, Severni Makedoniji, Albaniji, Bosni in Hercegovini ter Moldaviji). Kakovost *nadzornih organov* je različna, priporočila pa se ne izvajajo sistematično, kar omejuje učinkovit sistem zavor in ravnovesij ter možnosti za sistemsko izboljšanje. Za izboljšanje *upravljanja na več ravneh* so potrebni boljše sodelovanje in usklajevanje med nacionalnimi, regionalnimi in lokalnimi organi, zagotavljanje kakovosti storitev na vseh ravneh ter usklajevanje upravnih odgovornosti z viri in zmogljivostmi. Glede na pomen zagotavljanja ustreznega ravnotežja med centralno, regionalno in lokalno upravo ter skladne uporabe pravil, postopkov in standardov na vseh ravneh javne uprave so potrebna večja prizadevanja v vseh državah.

Zagotavljanje **digitalnih upravnih storitev** je še vedno najnaprednejše področje programa reform javne uprave, zlasti v Albaniji, Srbiji in Ukrajini. Medtem ko jih morajo druge države še vedno dohiteti, morajo vse še naprej zagotavljati, da so javne storitve enako dostopne ljudem z nezadostnimi digitalnimi sredstvi ali spretnostmi. Obstajajo tudi možnosti za nadaljnjo racionalizacijo upravnih postopkov in zmanjšanje regulativnega bremena za javnost in podjetja.

Pomanjkanje učinkovitosti in integritete sistema **upravljanja javnih financ** v večini držav, ki se pripravljajo na pristop, zmanjšuje zaupanje ter vpliva na *ustvarjanje javnih prihodkov in upravljanje odhodkov*. *Proračunska preglednost in učinkovitost javnih odhodkov* sta ključni vprašanji, zlasti v času vse večjih fiskalnih omejitev. Sistemi *javnega naročanja* imajo še vedno preveč vrzeli, da bi zagotovili učinkovito dodeljevanje davkoplačevalskega denarja. *Kultura vodstvene odgovornosti ter notranjih in zunanjih revizij* bi zagotovila vzdržnost financ države, vendar to še ni pravilo. Kakovost *upravljanja sredstev in naložb* je treba precej izboljšati, da bodo lahko države, ki se pripravljajo na pristop, zapolnile infrastrukturno vrzel z državami članicami EU in izkoristile prednosti prihodnjega članstva v EU, vključno s financiranjem naložb.

Civilna družba

Svobodna in opolnomočena civilna družba je ključni element vsakega demokratičnega sistema. Države, ki se pripravljajo na pristop, imajo dejavno in živahno civilno družbo, ki spremlja vladne ukrepe in prispeva k oblikovanju politik. Organizacije civilne družbe prav tako še naprej zagotavljajo storitve, zlasti pomoč ljudem v ranljivem položaju, in sodelujejo v humanitarnem odzivu na rusko vojno agresijo proti Ukrajini.

Svoboda združevanja in zbiranja je zapisana v pravnih okvirih in se na splošno uveljavlja. Vendar so za polno uporabo mednarodnih standardov še vedno potrebne reforme, izvajanje pa mora biti veliko doslednejše. Civilna družba se sooča z nenehnim pritiskom, njen prostor za svobodno delovanje pa se še naprej zmanjšuje, saj se omejujejo njene dejavnosti in dejavnosti zagovornikov človekovih pravic. Uporaba strateških tožb za onemogočanje udeležbe javnosti, tudi pri javnih uslužbencih, se v Srbiji ter Bosni in Hercegovini zaskrbljujoče povečuje, pojavlja pa se tudi v drugih državah, kot je Albanija. Prav tako je bistveno, da se varnostni ukrepi ne zlorablajo, npr. za napad na politične nasprotnike ali kritike z uporabo protiteroristične zakonodaje v Turčiji, prostega dostopa do informacij v Črni gori ter še ne razveljavljenih pretiranih predpisov o nadzoru in poročanju za preprečevanje pranja denarja na Kosovu. Najbolj zaskrbljujoči dogodki pa so povezani z oblikovanjem „zakonov o tujih agentih“, ki vodijo v stigmatizacijo in zatiranje organizacij civilne družbe. Ti so bili predloženi v entiteti Republiki Srbski v Bosni in Hercegovini ter Gruziji (vendar so bili v Gruziji zaradi mednarodnega in lokalnega pritiska pozneje umaknjeni).

Potreben je znaten napredek – na primer v Gruziji, Srbiji, Črni gori, Bosni in Hercegovini ter na Kosovu – za izboljšanje razpoložljivosti in preglednosti javnega financiranja, ki bi ga bilo treba razdeliti na podlagi objektivnih meril. Medtem ko je bil pravni okvir za človekoljubje in donacije v Moldaviji izboljšan, v Albaniji in Črni gori zakoni o prostovoljstvu še vedno niso sprejeti. Izboljšati je treba postopke za registracijo organizacij civilne družbe, med drugim v Albaniji, Severni Makedoniji in Črni gori.

Čeprav v Albaniji, na Kosovu, v Severni Makedoniji ali Ukrajini obstajajo politike za krepitev ugodnega okolja za civilno družbo ali vladno sodelovanje s civilno družbo, je njihovo izvajanje nezadostno in je pogosto odvisno od donatorskih sredstev. Večina držav pri oblikovanju politik priznava dragocen prispevek civilne družbe. Obstajajo tudi mehanizmi za odprta javna posvetovanja, vendar je treba izboljšati način njihove uporabe. Institucionalizirani mehanizmi za sodelovanje med civilno družbo in vlado so še vedno pomanjkljivi. Bistveno je, da vlade zagotovijo pogoje za smiselno in vključujoče sodelovanje organizacij civilne družbe pri oblikovanju politik.

Gospodarstvo

Po obsežni invaziji Rusije na Ukrajino februarja 2022 so se gospodarstva v desetih državah, ki se pripravljajo na pristop, spopadala z velikimi gospodarskimi in socialnimi izzivi. V Ukrajini se je BDP v letu 2022 zmanjšal za 29,1 %, saj je ruska vojna agresija močno prizadela celotno državo, kar je povzročilo znaten pritisk na makroekonomsko stabilnost. Rast BDP v regiji Zahodnega Balkana se je leta 2022 s 7,7-odstotnega okrevanja po recesiji zaradi COVID-19 v letu 2021 zmanjšala na 3,2 %. Vendar se je raven upočasnitve med gospodarstvi razlikovala, pri čemer se je realna rast BDP v Črni gori zmanjšala na 6,1 %, v Turčiji na 5,6 %, v Albaniji na 4,8 %, v Bosni in Hercegovini na 4 %, na Kosovu na 3,5 %, v Srbiji na 2,3 %, v Severni Makedoniji pa na 2,1 %. V Moldaviji se je BDP močno zmanjšal, in sicer za 5,9 %, v Gruziji pa se je še naprej povečeval z dvomestnimi vrednostmi (10,1 %). Razlike v gospodarski rasti v državah so bile predvsem posledica neposrednih in posrednih posledic ruske vojne v Ukrajini, vključno z njenim vplivom na trgovinske povezave, energijo,

cene hrane in migracije. Gospodarske obete za teh deset gospodarstev še vedno spremlja velika negotovost glede nadaljnjega vpliva vojne na rast, zaposlovanje in socialno kohezijo.

Države so leta 2022 sprejele **fiskalne ukrepe** za ublažitev gospodarskih posledic vojne ter naraščajočih cen energije in hrane. Ker so se cene energije v primerjavi z najvišjo vrednostjo znatno znižale, bi bilo treba ukrepe zdaj postopoma ukiniti, hkrati pa zagotoviti, da se ohrani fiskalna konsolidacija in da je socialna zaščita dobro usmerjena v tiste, ki jo potrebujejo. Inflacija na Zahodnem Balkanu, v Moldaviji in Gruziji se je v primerjavi z najvišjo vrednostjo jeseni 2022 po znatnem pospešku začela upočasnjevati. Tudi v Turčiji se je inflacija v prvi polovici leta 2023 upočasnila, potem ko so svetovni cenovni pritiski skupaj z nekonvencionalno denarno politiko sprožili veliko razvrednotenje lire, zaradi česar je inflacija dosegla najvišjo raven v dveh desetletjih (več kot 85-odstotna oktobra 2022). V Ukrajini so motnje v dobavnih verigah, višji proizvodni stroški in tiskanje denarja v nacionalni banki za financiranje vojne povzročili močno rast inflacije, ki je konec leta 2022 dosegla najvišjo vrednost pri 26,6 %, nato pa se je začela umirjati.

Za **trge dela** na Zahodnem Balkanu in v Turčiji so še vedno značilni splošna nizka delovna aktivnost (zlasti med ženskami in mladimi), visoka stopnja brezposelnosti in beg usposobljenih delavcev. Strukturna neskladja v spretnostih so še vedno prisotna, povzročajo pa jih premajhne naložbe v človeški kapital in šibki izobraževalni sistemi. Za njihovo odpravo so potrebni aktivnejše politike trga dela, okrepljen dvostranski in tristranski socialni dialog ter naložbe v izpopolnjevanje in preusposabljanje. V zvezi s tem so se partnerice z Zahodnega Balkana leta 2021 zavezale, da bodo vzpostavile programe jamstva za mlade v skladu z modelom EU. Do sredine leta 2023 je večina od njih ustanovila medresorske strokovne skupine za pripravo izvedbenih načrtov. Tri partnerice so načrte že sprejele, nekatere pa so v letu 2023 že začele izvajati pilotne projekte za program. Trgi dela v Moldaviji in Gruziji so bili v letu 2022 razmeroma uspešni, saj so imeli koristi od prihoda usposobljenih beguncev, ki so bežali pred rusko vojno proti Ukrajini in mobilizacijo v Rusiji, čeprav strukturne pomanjkljivosti ostajajo. Vendar visoke stopnje neformalne zaposlenosti ostajajo ključno vprašanje v vseh partnerskih državah. V Ukrajini so tokovi beguncev in notranje razselitve skupaj z ogromnim uničenjem kapitala močno vplivali na trg dela, za katerega sta bila že prej značilna razmeroma nizka stopnja delovne aktivnosti in beg možganov. Potrebna bodo obsežna prizadevanja za ponovno vzpostavitev delujočega trga dela in odpravo pomanjkanja strokovno usposobljene delovne sile po koncu vojne. V zvezi s tem bo ključnega pomena krepitev socialnega dialoga, vključno s krepitvijo zmogljivosti socialnih partnerjev.

Vse pomembneje je, da se v vseh desetih gospodarstvih držav, ki se pripravljajo na pristop, pospešijo **strukturne reforme**, da se omogoči trajnostno srednjeročno okrevanje in doseže napredek pri izpolnjevanju dveh gospodarskih meril za članstvo v EU, ki sta: zagotoviti delujoča tržna gospodarstva ter dokazati sposobnost obvladovanja konkurenčnega pritiska in tržnih sil v EU.

Kar zadeva **delujoča tržna gospodarstva**, trenutno za nobeno od držav Zahodnega Balkana ni mogoče trditi, da ima v celoti delujoče tržno gospodarstvo, ravni skladnosti pa se kljub napredku v nekaterih državah razlikujejo. Medtem ko je Bosna in Hercegovina še vedno v zgodnji fazi priprav in v zadnjem letu ni dosegla napredka, je večina drugih partneric dosegla določen ali dober napredek pri vzpostavljanju delujočih tržnih gospodarstev in zmerno ali dobro raven pripravljenosti. Tržno gospodarstvo Turčije je dobro napredovalo, vendar še vedno obstajajo resni pomisleki glede njegovega delovanja, saj je prišlo do nazadovanja pri ključnih elementih, kot sta izvajanje monetarne politike ter institucionalno in regulativno okolje. Od volitev so bili sprejeti ukrepi za odpravo nekaterih od teh pomislekov. Moldavija

in Ukrajina sta v zgodnji fazi oziroma sta dosegli določeno raven pripravljenosti, Gruzija pa je zmerno pripravljena. Kar zadeva njihovo sposobnost obvladovanja konkurenčnega pritiska in tržnih sil, je le Turčija dobro pripravljena. Srbija, Črna gora in Severna Makedonija so zmerno pripravljene, Albanija in Gruzija sta dosegli določeno raven pripravljenosti, Bosna in Hercegovina ter Moldavija sta v zgodnji fazi oziroma sta dosegli določeno raven pripravljenosti, Kosovo in Ukrajina pa sta v zgodnji fazi.

Raven izvajanja skupno dogovorjenih smernic politike se je na celotnem Zahodnem Balkanu in v Turčiji še naprej slabšala, in sicer se je znižala s 50,8 % leta 2020 na 42,9 % leta 2021 in na 40,8 % leta 2022. Izvajanje smernic politike je ključnega pomena za države, da svoja gospodarstva še bolj uskladijo z gospodarstvi EU in se pripravijo na prihodnje sodelovanje v okviru Evropske unije za usklajevanje gospodarskih in socialnih politik ter nadzor nad njimi. Okrepiti je treba fiskalno vzdržnost, spodbujati razvoj človeškega kapitala in okrepiti odpornost proti prihodnjim pretresom. Še naprej bi si bilo treba prizadevati za pospešitev digitalnega in zelenega prehoda, izboljšanje poslovnega okolja in poglobitev regionalnega gospodarskega povezovanja na podlagi standardov EU, da se privabijo naložbe in spodbudi gospodarska rast.

Priloga 2: Izvajanje gospodarskega in naložbenega načrta za Zahodni Balkan

Izvajanje gospodarskega in naložbenega načrta za Zahodni Balkan⁴, sprejetega 6. oktobra 2020, je v polnem teku. Cilj načrta je tesnejše povezovanje in premostitev socialno-ekonomske vrzeli med regijo in EU, pomoč pri zelenem in digitalnem prehodu ter približevanje Zahodnega Balkana enotnemu trgu EU. Načrt se izvaja s svežnjem nepovratnih sredstev EU v višini 9 milijard EUR in jamstveno shemo za Zahodni Balkan, s katero naj bi se privabilo do 20 milijard EUR naložb.

Pričakuje se, da se bo učinek teh naložb na gospodarstvo regije še povečal s konkretnim napredkom pri izvajanju skupnega regionalnega trga in programov gospodarskih reform ter z nadaljnjim napredkom na področjih pravne države, upravljanja javnih financ in reforme javne uprave.

EU je doslej odobrila ali namenila sredstva v višini 4,29 milijarde EUR v obliki nepovratnih sredstev, iz drugih virov pa naj bi **zagotovila več kot 10,76 milijarde EUR naložb**. To vključuje sredstva za 54 vodilnih projektov v okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan, dvostranske in večdržavne ukrepe v okviru instrumenta za predpristopno pomoč (IPA) in sredstva iz instrumenta za predpristopno pomoč za razvoj podeželja (IPARD) v podporo kmetijskim ukrepom. Poleg tega je EU odobrila oblikovanje rezervacij za 21 jamstev v okviru Evropskega sklada za trajnostni razvoj (EFSD+), ki bodo spodbudila znatne naložbe bank in mednarodnih finančnih institucij.

Naložbe v prometno povezljivost so osredotočene na razvoj potrebne infrastrukture za cestni in železniški promet ter promet po plovnihih poteh v skladu s prednostnimi nalogami vseevropskih prometnih omrežij. Osredotočene so tudi na zagotavljanje izboljšane in okolju prijaznejše obstoječe infrastrukture, da bi prispevali k rešitvam pametne mobilnosti v skladu z zeleno agendo.

Ključni vodilni projekti, odobreni v okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan kot dela gospodarskega in naložbenega načrta, so osredotočeni na: (i) železniško progo Srbija–Bolgarija v okviru koridorja X; (ii) „avtocesto miru“, ki povezuje Kosovo in Srbijo; (iii) avtocesto koridorja Vc v Bosni in Hercegovini, ki državo povezuje z Jadranom, Madžarsko in Hrvaško; (iv) „modro avtocesto“ v Albaniji; (v) avtocesto koridorja VIII v Severni Makedoniji ter (vi) druge avtocestne in železniške povezave ter obvoznice v regiji.

Ti projekti dopolnjujejo naložbe v povezljivost, sprejete v prejšnjih letih, od katerih jih je bilo več dokončanih v zadnjih mesecih. Vključujejo avtocestni odsek Tarčin koridorja Vc in predor Ivan v Bosni in Hercegovini ter železniški odsek Bar–Vrbnica koridorja IV v Črni gori.

V regiji si v sodelovanju s stalnim sekretariatom Pogodbe o prometni skupnosti še naprej prizadevajo za reformne ukrepe, tako da izvajajo pet sektorskih akcijskih načrtov (železniški in cestni promet, varnost v cestnem prometu, olajšanje prometa, vodni promet in multimodalnost) ter strategijo za trajnostno in pametno mobilnost za Zahodni Balkan. Petletni tekoči delovni načrt, ki ga je potrdilo šest partneric, je dodatno orodje za načrtovanje reform in infrastrukture, ki jih mora regija v prihodnjih letih prednostno izvesti.

Izvajanje teh akcijskih načrtov in posodobitev obstoječe infrastrukture se podpirata s programom varnega in trajnostnega prometa, vrednega 80 milijonov EUR, ki ga je operativni

⁴ [COM\(2020\) 641 final](#).

odbor naložbenega okvira za Zahodni Balkan sprejel junija 2023. S tem se financirajo rešitve za pametno in trajnostno mobilnost z razogljčenjem in digitalizacijo.

Po uspešni uvedbi „zelenih vozni pasov“ v regiji med pandemijo COVID-19 se v okviru ukrepov za lajšanje prometa podobni zeleni in modri pasovi (na pomorskih prehodih) vzpostavljajo tudi med državami Zahodnega Balkana in EU. Pilotni projekti se trenutno izvajajo v Grčiji, Italiji in na Hrvaškem, o vozni pasovih na meji med Srbijo in Madžarsko pa potekajo pogajanja.

V okviru predloga za revizijo uredbe o vseevropskem prometnem omrežju (TEN-T) je bil vzpostavljen koridor Zahodnega Balkana, ki je bil vključen v celovito omrežje in delno v osrednje omrežje. To dokazuje zavezanost EU povezljivosti v regiji, ki velja za sestavni del prometnega omrežja EU.

Kar zadeva finančno pomoč za trajnostni promet v okviru gospodarskega in naložbenega načrta, je bilo v okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan doslej odobrenih 1,74 milijarde EUR, obveznosti pa so bile prevzete v okviru dvostranskih in večdržavnih programov IPA. Pričakuje se, da bo to zagotovilo dodatnih 5,7 milijarde EUR iz drugih virov.

Vodilni projekti za **prehod na čisto energijo in povezljivost** so osredotočeni na naložbe v obnovljive vire energije, „val prenov“ na področju energijske učinkovitosti in olajšanje prehoda s premoga. Podpirata se tudi energetska varnost in diverzifikacija oskrbe.

Komisija je oktobra 2022 napovedala sveženj za energetske podpora za regijo v višini 1 milijarde EUR. Polovica zneska je ciljno usmerjena podpora ranljivim družbenim skupinam in podjetjem, druga polovica pa je namenjena pospešitvi energetskega prehoda, zlasti z naložbami v ukrepe za energijsko učinkovitost, diverzifikacijo oskrbe in proizvodnjo energije iz obnovljivih virov. Večina neposredne podpore je bila izplačana v začetku leta 2023, med letom 2023 pa poteka prednostno razvrščanje in sprejemanje naložb.

Operativni odbor naložbenega okvira za Zahodni Balkan je doslej sprejel 18 naložbenih projektov v okviru gospodarskega in naložbenega načrta, ki so osredotočeni na izgradnjo sončnih/fotovoltaičnih elektrarn (npr. v Albaniji, na Kosovu in v Severni Makedoniji), polja vetrnih elektrarn (npr. v Srbiji), sanacijo hidroelektrarn (npr. v Albaniji, Bosni in Hercegovini, Severni Makedoniji in Srbiji), omrežje za prenos električne energije (npr. čezbalkanski elektroenergetski koridor) in energijsko učinkovitost. EU podpira in zagotavlja tudi naložbe v povezovalne plinovode, da bi zagotovila boljšo diverzifikacijo virov energije.

Komisija je s sporazumom o prispevku, podpisanim decembra 2022, dopolnila regionalni program za energijsko učinkovitost s 100 milijoni EUR, da bi spodbudila energijo iz obnovljivih virov in energijsko učinkovitost ter podprla napredek pri prenovi javnih in zasebnih stavb. Odbor naložbenega okvira za Zahodni Balkan je aprila 2022 izdal pozitivno mnenje za financiranje v višini 45 milijonov EUR za posebne jamstvene sheme za projekte, povezane predvsem z energijsko učinkovitostjo in obnovljivimi viri energije, o katerem trenutno potekajo pogajanja.

Države Zahodnega Balkana so decembra 2022 sprejele energetske in podnebne cilje do leta 2030 v skladu s Pogodbo o ustanovitvi Energetske skupnosti. Na podlagi tega trenutno pripravljajo svoje nacionalne energetske in podnebne načrte, v katerih so določeni koraki za doseganje teh ciljev. Komisija in Energetska skupnost sodelujeta z državami Zahodnega Balkana tudi pri razvoju regionalnega sistema trgovanja z emisijami v okviru njihovega pristopnega procesa.

Prehod s premoga v regiji, ki je večinoma močno odvisna od fosilnih goriv, bo velik socialno-ekonomski izziv. Komisija zato podpira platformo za sodelovanje za premogovniške regije v prehodu na Zahodnem Balkanu in v Ukrajini, ki odraža podobno pobudo EU. Z regijami EU so že potekale številne dvostranske izmenjave, načrtujejo pa se še druge.

Kar zadeva finančno pomoč v okviru gospodarskega in naložbenega načrta za čisto energijo, je bilo doslej v okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan sprejetih 617 milijonov EUR, obveznosti pa so bile prevzete v okviru dvostranskih in večdržavnih programov IPA. Pričakuje se, da bo to zagotovilo dodatnih 1,3 milijarde EUR iz drugih virov.

Poleg tega je operativni odbor naložbenega okvira za Zahodni Balkan izdal pozitivno mnenje o oblikovanju rezervacij za šest s tem povezanih jamstev za odprt dostop, ki naj bi po pričakovanjih ustvarila znatne naložbe v energetske infrastrukturo, učinkovitost in prehod. O pogodbah trenutno potekajo pogajanja.

Prednostne naloge gospodarskega in naložbenega načrta za Zahodni Balkan na področju prometa in energije dopolnjujejo prizadevanja na področju **okolja in podnebnih sprememb**. Skupaj prispevajo k izvajanju zelene agende za Zahodni Balkan, ki je bila sprejeta skupaj z gospodarskim in naložbenim načrtom, voditelji držav Zahodnega Balkana pa so jo novembra 2020 potrdili z Izjavo iz Sofije. Petstebrna agenda temelji na regulativnih reformah in naložbah v regiji, da bi jo uskladili s cilji evropskega zelenega dogovora, zlasti na področjih energetskega prehoda, preprečevanja onesnaževanja, krožnega gospodarstva, varstva biotske raznovrstnosti in trajnostne proizvodnje hrane. Izvajanje agende se spodbuja z vodilnimi projekti gospodarskega in naložbenega načrta, ki so povezani s trajnostnim prometom, energijskim prehodom ter ravnanjem z odpadnimi vodami.

V regiji se izvaja podroben akcijski načrt za to agendo, ki so ga voditelji potrdili na vrhu na Brdu oktobra 2021. Medtem ko Svet za regionalno sodelovanje ohranja ključno vlogo pri usklajevanju regionalnih pobud v okviru zelene agende, je Komisija z avstrijsko agencijo za okolje sklenila program EU4Green, vreden 11 milijonov EUR, da bi vsaki partnerici pomagala pri pripravi lastnih strategij in reform.

Poleg že omenjenih energetskega in prometnih projektov so naložbe v zeleno agendo, ki jih podpira EU, osredotočene na ravnanje z odpadki in odpadno vodo, krožno gospodarstvo, varstvo okolja in trajnostno kmetijstvo. Operativni odbor naložbenega okvira za Zahodni Balkan in Komisija sta v okviru vodilne pobude št. 7 doslej odobrila financiranje sedmih naložbenih projektov za upravljanje voda in ravnanje z odpadno vodo v vseh šestih partnerskih državah (tudi v prestolnicah Podgorica, Skopje, Beograd in Sarajevo) ter tri programe v podporo ravnanju z odpadki (v Albaniji, Severni Makedoniji in Srbiji). Na posebnih območjih (npr. na Prespanskem jezeru) se izvajajo tudi številni dvostranski programi za biotsko raznovrstnost in varstvo okolja. V okviru regionalnega programa za boj proti onesnaževanju v mestih se zagotavlja podpora Konvenciji županov za podnebje in energijo, ki mestom pomaga pri pripravi načrtov in izvajanju pilotnih projektov na tem področju.

Agroživilski zeleni prehod se večinoma izvaja v okviru instrumenta IPARD. V okviru gospodarskega in naložbenega načrta je bilo doslej namenjenih 152 milijonov EUR za podporo posodobitvi trajnostne proizvodnje hrane.

Kar zadeva finančno podporo za varstvo okolja in podnebne spremembe v okviru gospodarskega in naložbenega načrta, je bilo doslej v okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan sprejetih 633 milijonov EUR, obveznosti pa so bile prevzete v okviru dvostranskih in večdržavnih programov IPA in IPARD. Pričakuje se, da bo to zagotovilo dodatnih 685 milijonov EUR iz drugih virov.

Poleg tega je operativni odbor naložbenega okvira za Zahodni Balkan izdal pozitivno mnenje o oblikovanju rezervacij za štiri jamstva za odprt dostop v zvezi z zelenim prehodom, ki so usmerjena v trajnostni prehod mest, ponore ogljika in zelene obveznice. Pogodbe se pripravljajo in naj bi bile podpisane v letu 2023.

Gospodarski in naložbeni načrt s tehnično pomočjo in naložbami podpira tudi **digitalno preobrazbo** regije. Osredotočen je na regulativne reforme, ki spodbujajo razvoj trga digitalnih storitev, ter na spodbujanje naložb v inovativne digitalne rešitve in digitalno infrastrukturo. V okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan sta bila doslej odobrena dva projekta, povezana s širokopasovnimi povezavami v Srbiji in laboratoriji za IKT v Albaniji.

Kar zadeva reformo pravnega okvira, Komisija ohranja letni regulativni dialog o digitalni politiki z regijo in podpira redne digitalne vrhe na visoki ravni za Zahodni Balkan. Albanija, Črna gora, Severna Makedonija in Srbija so v okviru dialoga, ki je potekal 30. junija 2023, podpisale pridružitvene sporazume k programu Digitalna Evropa (DIGITAL). Sodelovanje v programu DIGITAL bo državam omogočilo sodelovanje v mreži evropskih digitalnih inovacijskih vozlišč, ki podjetja in javni sektor podpira pri zelenem in digitalnem prehodu. Navedenih šest držav je leta 2022 podpisalo izjavo o prihodnosti interneta, v kateri so določeni vizija in načela zaupanja vrednega interneta. Regija je tudi v celoti vključena v delo Organa evropskih regulatorjev za elektronske komunikacije.

Komisija je imela skupaj s Svetom za regionalno sodelovanje ključno vlogo pri zagotovitvi regionalnega sporazuma o gostovanju, na podlagi katerega je bila 1. julija 2021 v regiji uvedena shema gostovanja kot doma. Prvo prostovoljno znižanje stroškov podatkovnega gostovanja pri vodilnih operaterjih v EU in na Zahodnem Balkanu je začelo veljati 1. oktobra 2023. Operaterji so se dogovorili tudi o nadaljnjem postopnem zniževanju v prihodnjih letih, da bi se cene do leta 2028 približale shemi gostovanja kot doma.

EU hkrati spodbuja razvoj novih digitalnih rešitev za različne vidike gospodarstev Zahodnega Balkana, vključno s prometom, energijo, logistiko, vlado in trgovino. Pomembna pobuda za spodbujanje takih rešitev je letni Balkathon, na katerem se podelijo nagrade za inovativne projekte na področju digitalnega prehoda.

V pripravi je regionalni program EU4Digital. Njegov proračun znaša 15 milijonov EUR, izvajati pa naj bi se začel v treh letih. Cilj programa je dopolniti tekoče delo sklopa skupnega regionalnega trga – regionalno digitalno območje, ki temelji na ciljih digitalne agende za Zahodni Balkan.

Pomemben element gospodarskega in naložbenega načrta ostaja kibernetška varnost. Za regijo je bila dokončana ocena potreb na področju kibernetške varnosti, v okviru instrumenta za izmenjavo informacij in tehnično pomoč (TAIEX) pa je organizirana vrsta dogodkov, namenjenih tehnični pomoči, s katerimi se krepi pripravljenost na kibernetške incidente.

Kar zadeva finančno pomoč za digitalni prehod v okviru gospodarskega in naložbenega načrta, je bilo doslej v okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan sprejetih več kot 50 milijonov EUR, obveznosti pa so bile prevzete v okviru dvostranskih in večdržavnih programov IPA. Pričakuje se, da bo to zagotovilo dodatnih 240 milijonov EUR iz drugih virov.

Poleg tega je operativni odbor naložbenega okvira za Zahodni Balkan odobril oblikovanje rezervacij za eno jamstvo za odprt dostop na tem področju: platformo za digitalno preobrazbo.

Podpora zasebnemu sektorju je osredotočena na ciljno usmerjeno financiranje v okviru posebnih jamstvenih shem za mala in srednja podjetja (MSP) za zagon, inovacije in

konkurenčnost. Podobna podpora se zagotavlja tudi podeželski kmetijski dejavnosti v okviru instrumenta IPARD.

Ustvariti je treba ustrezne pogoje za razvoj in rast zasebnega sektorja, zlasti za mikro, mala in srednja podjetja. To je v središču dialoga o ekonomski politiki, ki s partnericami z Zahodnega Balkana vsako leto poteka v okviru izvajanja programov gospodarskih reform, in na njem temelječih priporočil glede ekonomske politike, usklajenih s prednostnimi nalogami gospodarskega in naložbenega načrta.

Podpora zasebnemu sektorju, namenjena zlasti spodbujanju inovacij ter krepitvi dvojnega zelenega in digitalnega prehoda, se trenutno zagotavlja v okviru šestih posebnih shem za mešano financiranje zasebnega sektorja: to so program SMEs Go Green, Podnebni program, Zeleno financiranje za vključevanje, Trajnostni dostop do financiranja za podjetništvo, program Go Digital in Sklad za zeleno rast, ki spodbujajo zeleno posojanje.

Komisija podpira tudi naložbeni forum šestih zahodnobalkanskih zbornic za spodbujanje gospodarskih interesov Zahodnega Balkana in širše. Financira zlasti regionalni program za razvoj dobaviteljev, katerega cilj je prispevati k ustvarjanju povezav/priložnosti za domače dobavitelje.

Komisija je v okviru jamstva za Zahodni Balkan začela izvajati tudi več pobud kot del širšega EFSD+. To vključuje oblikovanje rezervacij za deset jamstvenih shem, da se zagotovi splošno financiranje rasti MSP, instrument za delitev tveganja v kmetijstvu ter spodbujanje vključujoče rasti in dvojnega prehoda. Trenutno se zanje sklepajo pogodbe.

Kar zadeva finančno pomoč za razvoj zasebnega sektorja v okviru gospodarskega in naložbenega načrta, je bilo v okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan doslej odobrenih 341 milijonov EUR, obveznosti pa so bile prevzete v okviru dvostranskih in večdržavnih programov IPA. Pričakuje se, da bo to zagotovilo dodatnih 2,1 milijarde EUR iz drugih virov.

Šesto prednostno področje, podprto z gospodarskim in naložbenim načrtom, je **razvoj človeškega kapitala in inovacij**, vključno z mladimi, izobraževanjem in sprejemanjem inovacij. Ministri regije so julija 2021 potrdili izjavo, s katero so svoje države zavezali načelom evropskega stebra socialnih pravic in izvajanju vodilne pobude jamstva za mlade v okviru gospodarskega in naložbenega načrta. Na vrhu EU-Zahodni Balkan oktobra 2021 se je začela izvajati celovita agenda na področjih inovacij, raziskav, izobraževanja, kulture, mladih in športa (inovacijska agenda).

Jamstvo za mlade je program za aktivacijo, ki zagotavlja, da mladi na Zahodnem Balkanu v določenem času po tem, ko postanejo brezposelni ali prenehajo formalno izobraževanje, prejmejo kakovostno ponudbo za zaposlitev, nadaljnje izobraževanje, vajeništvo ali usposabljanje. Za program so potrebne reforme in krepitve zmogljivosti na področjih izobraževanja in poklicnega usposabljanja, zaposlovanja, služb za posredovanje dela in socialne zaščite. Vse partnerice z Zahodnega Balkana razen Bosne in Hercegovine (kjer potekajo prizadevanja) so sprejele nacionalne izvedbene načrte jamstva za mlade in vzpostavile usklajevalne mehanizme, nekatere pa že izvajajo pilotne projekte.

Od konca leta 2022 je državam Zahodnega Balkana na voljo instrument EU za medsebojno tehnično pomoč SOCIEUX+. Instrument je specializiran za področja zaposlovanja, dela in socialne zaščite ter zagotavlja kratkoročno pomoč nacionalnim in lokalnim institucijam partnerskih držav, ki so dejavne v upravičenih sektorjih. Na Zahodnem Balkanu se trenutno izvaja 26 ukrepov, povezanih predvsem s socialno zaščito, delom in zaposlovanjem.

Z agendo za Zahodni Balkan na področjih inovacij, raziskav, izobraževanja, kulture, mladih in športa je Zahodni Balkan še naprej na dobri poti k tesnejšemu sodelovanju na teh področjih

politike. S številnimi prizadevanji za sodelovanje med državami članicami EU in partnericami z Zahodnega Balkana so se okrepila ključna področja, kot so podpora posodobitvi visokošolskih sistemov, industrijsko sodelovanje in pametna proizvodnja, krepitev inovacijskih ekosistemov, usposabljanje zdravstvenega osebja, digitalizacija in kibernetika varnost.

Ključni instrument za izvajanje inovacijske agende je program Obzorje Evropa, ki mu je zdaj pridruženih vseh šest partneric z Zahodnega Balkana. Regija ima tudi dostop do instrumenta za podporo politikam na področju raziskav in tehnološkega razvoja ter je okrepila svoje sodelovanje in vključenost v raziskovalnih pobudah EU, kot sta COST in EUREKA. Severna Makedonija in Srbija sta pridruženi programu Erasmus+, druge štiri partnerice pa prejemajo podporo mednarodne razsežnosti programa Erasmus+. Od leta 2023 lahko v pobudi Evropske univerze v sklopu programa Erasmus+ sodelujejo vse visokošolske ustanove z Zahodnega Balkana kot polnopravne partnerice. Evropske univerze so nadnacionalna zavezništva visokošolskih ustanov, ki razvijajo dolgoročno strukturno in strateško sodelovanje, ustanavljajo univerze prihodnosti ter spodbujajo evropske vrednote in identiteto. Partnerice z Zahodnega Balkana so prav tako v celoti pridružene pobudam EU na področju kulture, vključno s programom Ustvarjalna Evropa in pobudo novega evropskega Bauhausa. S to pobudo se spodbujajo inovacije, trajnostnost, vključevanje in estetika pri infrastrukturnih in drugih projektih ter je zlasti povezana z izvajanjem zelene agende.

Pomoč EU na tem področju vključuje tudi tesno sodelovanje z Zahodnim Balkanom na področju zdravja. Regija je še naprej vključena v delo Odbora EU za zdravstveno varnost in Evropskega centra za preprečevanje in obvladovanje bolezni ter ima dostop do skupnega javnega naročanja medicinske opreme. EU financira projekt za odpornost na zdravstvene krize na Zahodnem Balkanu in naložbeni projekt za razširitev univerzitetne pediatrične bolnišnice v Beogradu.

Kar zadeva finančno pomoč za razvoj človeškega kapitala v okviru gospodarskega in naložbenega načrta, je bilo v okviru naložbenega okvira za Zahodni Balkan doslej odobrenih 368 milijonov EUR, obveznosti pa so bile prevzete v okviru dvostranskih in večdržavnih programov IPA. Pričakuje se, da bo to zagotovilo dodatnih 477 milijonov EUR iz drugih virov.

Šest prednostnih nalog gospodarskega in naložbenega načrta temelji na zavezi regije (in podpori EU) za vzpostavitev skupnega regionalnega trga na Zahodnem Balkanu, ki bo temeljil na štirih pravicah do prostega pretoka, hkrati pa ta zaveza krepi njihov učinek. Pomemben preboj konec leta 2022 je bila sklenitev treh sporazumov o prostem gibanju oseb v regiji. Njihovo uspešno izvajanje bo olajšalo potovanja ter priznavanje visokošolskih kvalifikacij in nekaterih poklicnih kvalifikacij. EU podpira razvoj skupnega trga prek Sveta za regionalno sodelovanje in sporazuma CEFTA.

Uspeh gospodarskega in naložbenega načrta je odvisen od tega, da bodo vse partnerice izvajale dobre prakse na področju pravne države, javnih financ in upravljanja naložb ter spodbujale strokovno in učinkovito javno upravo.

Priloga 3: Izvajanje gospodarskega in naložbenega načrta – pregled za Ukrajino, Moldavijo in Gruzijo

EU in njenih pet vzhodnih partneric so leta 2021 začele izvajati **gospodarski in naložbeni načrt za vzhodno partnerstvo**⁵. Njegov cilj je podpreti okrevanje gospodarstva po dveh letih socialno in gospodarsko škodljive zdravstvene krize. Namen načrta je tudi doseči zeleno in digitalno preobrazbo, ki je potrebna za izgradnjo inovativnih, okoljsko trajnostnih, socialno vključujočih in odpornih gospodarstev.

Od začetka neizzvane ruske vojne agresije proti Ukrajini je gospodarski in naložbeni načrt dobil povsem nov socialno-ekonomski in politični pomen. Postal je sestavni del odziva EU na posledice vojne proti Ukrajini, saj zagotavlja likvidnost in mobilizacijo naložb, potrebnih za pomoč pri preživetju ukrajinskega in moldavskega gospodarstva. Gospodarski in naložbeni načrt je tudi del podpore EU za vključevanje teh dveh držav – pa tudi Gruzije – v gospodarstvo ter na trg energije, digitalni trg in trg prevoznih storitev EU. Je ključni mehanizem za olajšanje njihovih pristopnih prizadevanj in izkoriščanje prednosti evropskega povezovanja.

Cilj načrta je mobilizirati do 17 milijard EUR naložb v regiji v obdobju 2021–2027 z uporabo 2,3 milijarde EUR nepovratnih sredstev in jamstev EU. Del izvajanja gospodarskega in naložbenega načrta so tudi spremljajoči ukrepi politike in tehnična podpora.

Do septembra 2023 je bil z dvostranskimi in regionalnimi nepovratnimi sredstvi, operacijami mešanega financiranja in jamstvi v podporo prednostnim nalogam gospodarskega in naložbenega načrta v Ukrajini, Moldaviji in Gruziji mobiliziran skupni znesek v višini 6,2 milijarde EUR. Od tega je 3,5 milijarde EUR namenjenih podpori izvajanju vodilnih državnih projektov. Število naložb, ki so bile doslej mobilizirane v okviru gospodarskega in naložbenega načrta, predstavlja 40 % ciljnega zneska 17 milijard EUR vrednih naložb, ki jih je treba mobilizirati. V prvi polovici leta 2023 se je število naložb, mobiliziranih s pomočjo načrta, hitro povečalo. Izvajanje načrta naj bi se še pospešilo s sklenitvijo novih sporazumov o jamstvu s partnerskimi finančnimi institucijami v okviru instrumenta EFSD+.

Trajnostni promet

Trajnostna prometna povezljivost je ključna prednostna naloga v regiji že od začetka vzhodnega partnerstva leta 2009. EU in njene vzhodne partnerice so decembra 2021 obnovile svojo zavezo, da bodo okrepile osrednje prometne povezave, pri čemer bo poudarek na razširjenem okvirnem osrednjem omrežju TEN-T, vključno s povezavami prek Črnega morja. Izboljšave ključnih letalskih, cestnih, železniških in pomorskih povezav ter povezav po celinskih plovnihih poteh imajo ogromen potencial za spodbujanje trajnostnega gospodarskega razvoja, povezovanja trgov in čezmejne trgovine v regiji ter med regijo in EU. Od leta 2021 je bilo v podporo prometni povezljivosti mobiliziranih 1,2 milijarde EUR.

EU v Ukrajini in Moldaviji izpolnjuje svojo zavezo, da bo podprla izvajanje **pobude za solidarnostne pasove** med EU in Ukrajino. Solidarnostni pasovi so prednostne prometne osi, ki Ukrajino in Moldavijo povezujejo z EU. So glavna pot do trgovine z osnovnim blagom iz Ukrajine in vanjo ter so postala rešilna vrv za gospodarstvo države. Komisija sodeluje z državami članicami EU, Ukrajino, Moldavijo, mednarodnimi partnerji, podjetji in prevozniki, da bi razširila in izboljšala delovanje solidarnostnih pasov. Z racionaliziranimi postopki, nadgradnjo infrastrukture in uporabo celotnega potenciala vseh poti se osredotoča na zmanjševanje stroškov prevoza in logistike vzdolž solidarnostnih pasov. V zvezi s tem se

⁵ [SWD\(2021\) 186 final](#).

bodo v okviru devetih projektov Instrumenta za povezovanje Evrope s skupno podporo EU v višini skoraj 250 milijonov EUR nadgradile železniške in cestne čezmejne točke med sosednjimi državami članicami EU (Madžarsko, Poljsko, Romunijo in Slovaško) ter Ukrajino in Moldavijo.

Komisija je leta 2022 sodelovala z moldavskimi organi, Evropsko banko za obnovo in razvoj (EBRD) ter Evropsko investicijsko banko (EIB), da bi podprla sanacijo železniške osi **sever-jug**. Glavni cilj je izboljšati zmogljivost moldavskega železniškega omrežja, ki pokriva približno 128 km koridorja Vălcineț–Ocnița–Ungheni–Kișinjev–Căinari, zlasti v smislu standardov teže in hitrosti potovanja. To dopolnjuje kratkoročne naložbe, katerih cilj je hitra nadgradnja glavnega cestnega mejnega prehoda med Ukrajino in Slovaško ter nakup opreme, kot so skenerji in generatorji, za prednostne mejne prehode med Ukrajino in državami članicami EU. Komisija je v okviru instrumenta zunanje politike mobilizirala 20 milijonov EUR nepovratnih sredstev, skupaj s posojilom EBRD v višini 12 milijonov EUR.

EU in EIB sta v Gruziji še naprej vlagali v **avtocesto vzhod-zahod** s poudarkom na „črnih točkah“, tj. odsekih ceste, kjer je število prometnih nesreč in smrtnih žrtev še posebno visoko. Še naprej bosta podpirali razvoj tega ključnega koridorja s skupnim zneskom 446 milijonov EUR (vključno s 16,8 milijona EUR v obliki nepovratnih sredstev). EU je v podporo vodilni pobudi št. 2 v Gruziji začela tudi celovito študijo izvedljivosti, da bi ocenila zmožnost gospodarskega preživetja dodatnih linij za trajekte / dostavne ladje, ki bi Gruzijo prek Črnega morja povezovala z Bolgarijo.

Ukrajina, Moldavija in Gruzija so novembra 2022 postale udeleženke opazovalke v organih **prometne skupnosti**. To bo državam prineslo konkretne koristi v smislu **izvajanja ustreznega pravnega reda EU na področju prometa** in razvoja okvirnega omrežja TEN-T na njihovih ozemljih, pa tudi izmenjave dobrih praks z regionalnimi partnericami z Zahodnega Balkana in državami članicami EU. Stalni sekretariat Pogodbe o prometni skupnosti je že začel sodelovati z udeleženkami opazovalkami na različnih ravneh, da bi jim predstavil delo prometne skupnosti, jih vključil v delo tehničnih odborov Pogodbe o prometni skupnosti in začel delo v zvezi z nekaterimi glavnimi rezultati Pogodbe o prometni skupnosti (kot so akcijski načrti za železniški promet, cestni promet, varnost v cestnem prometu, olajšanje prometa, vodni promet in multimodalnost).

Moldavija in Ukrajina sta se Instrumentu za povezovanje Evrope pridružili maja oziroma junija 2023. To bi moralo privedi do okrepljenega sodelovanja v prometnem sektorju in podpreti izvajanje razširjenega omrežja TEN-T.

Olajšanje dostopa do finančnih sredstev za MSP

EU od začetka izvajanja gospodarskega in naložbenega načrta dejavno podpira prizadevanja svojih vzhodnih partneric za zagon njihovih gospodarstev po dveh zelo težkih letih omejitev gibanja in motenj v trgovini zaradi COVID-19. EU je posebno pozornost namenila obravnavanju finančnih potreb mikro, malih in srednjih podjetij, tako da je mobilizirala 1,5 milijarde EUR v obliki kreditnih linij in svetovalnih storitev za podjetja, da bi jim pomagala pri ponovnem zagonu dejavnosti, izterjavi izpada tržnih deležev ter digitalizaciji in posodobitvi njihovih dejavnosti. Kreditne linije, ki jih podpira EU, zagotavljajo boljše posojilne pogoje za mikro, mala in srednja podjetja, zlasti z daljšimi roki zapadlosti, zmanjšanimi zahtevami glede zavarovanja, prilagojeno tehnično pomočjo in naložbenimi spodbudami. EU je v sodelovanju z banko BGK Ukrajini zagotovila jamstvo v višini 10 milijonov EUR, da bi omogočila obnovitev posojil za MSP, ki zaradi tveganj, povezanih s sedanjo vojno, sicer ne bi bila upravičena do novega financiranja.

Olajševanje trgovine

EU je oktobra 2022 ustanovila **službo vzhodnega partnerstva za pomoč v zvezi s trgovino**, katere cilj je podjetjem olajšati dostop do informacij, povezanih s trgovino. Služba za pomoč je spletni portal s podrobnim dostopom do tržnih informacij (uredbe o izvozu in uvozu, ki se uporabljajo, tarifni in netarifni ukrepi, dajatve, davki, postopki itd.), statistike trgovine in analitičnih vpogledov v potencial nacionalnih trgov EU in vzhodnega partnerstva. V vsaki državi so bile opravljene raziskave netarifnih ukrepov (regulativnih, postopkovnih), da bi se opredelile ovire za trgovino z blagom in storitvami ter pripravila priporočila za njihovo odpravo.

V letu 2022 in začetku leta 2023 se je nadaljevalo izvajanje projekta **EU4Business: povezovanje podjetij**. Cilj projekta je spodbujati trgovinske odnose in poslovna partnerstva v državah vzhodnega partnerstva, tako da se vzpostavijo povezave med MSP in organizacijami za podporo podjetjem v EU ter njihovimi vzhodnimi partnerji. Razvit je bil program mobilnosti, ki omogoča izmenjave med MSP in organizacijami za podporo podjetjem iz obeh regij.

Trajnostna energija in razogljičenje gospodarstev

Od začetka izvajanja gospodarskega in naložbenega načrta je bil dosežen znaten napredek na ključnem področju trajnostne energije, pri čemer je bilo v celotni regiji vzhodnega partnerstva že mobiliziranih 1,6 milijarde EUR naložb.

V letu 2022 se je v okviru programa EU4Energy še naprej zagotavljala podpira Ukrajini, Moldaviji in Gruziji pri oblikovanju njihovih pravnih in regulativnih energetskega okvirov. Program je vzhodnim partnericam pomagal tudi pri ustvarjanju ugodnega okolja za razvoj obnovljivih virov energije in okolju prijaznejših mešanice virov energije. Program je imel osrednjo vlogo pri zagotavljanju pomoči **Ukrajini in Moldaviji** v postopku po sinhronizaciji Evropske mreže operaterjev prenosnih sistemov. Prav tako je podpiral Ukrajino pri tekoči obnovi njenega energetskega sistema, kar je prispevalo k energetske varnosti v regiji.

Potekala so prizadevanja za sodelovanje z Mednarodno agencijo za obnovljivo energijo (IRENA). Namen tega je bil opredeliti pogoje in ovire za razvoj in vključevanje obnovljivih virov energije v državah vzhodnega partnerstva.

V **Ukrajini** se je v okviru vodilne pobude sklada za energijsko učinkovitost, ki jo podpira EU (104 milijonov EUR, ki jih krije EU), še naprej uspešno izvajal program naložb v energijsko učinkovitost v večstanovanjskih stavbah. Do konca marca 2023 je bilo v sklad za energijsko učinkovitost vključenih skoraj 80 000 gospodinjstev, pri čemer je bilo v večstanovanjskih stavbah v celoti ali delno dokončanih 261 projektov (več kot 80 % od teh so bile celovite prenove). Leta 2022 je bil v okviru sklada za energijsko učinkovitost uveden nov program za obnovo, s katerim se podpirajo hitra popravila v vojni poškodovanih stanovanjskih stavb, ki niso utrpeli strukturnih poškodb.

EU je v okviru vzhodnoevropskega partnerstva za energijsko učinkovitost in okolje (E5P) sofinancirala več projektov na področju energetske učinkovitosti in daljinskega ogrevanja v **Ukrajini**, ki jih vodi EBRD. Projekti za sanacijo daljinskega ogrevanja zajemajo mesta Žitomir, Ternopil, Lvov, Luck in Černivci s skupnim proračunom v višini približno 110 milijonov EUR in posojilom EBRD v višini 48 milijonov EUR. Izvajajo se projekti energetske učinkovitosti za javne stavbe v Dnipru s proračunom v višini 39 milijonov EUR, vključno s posojilom EBRD v višini 20 milijonov EUR. EIB je marca 2023 začela izvajati nov obsežen program za prenovo javnih stavb v Ukrajini (do 1 000 bolnišnic in šol) z nepovratnimi sredstvi, ki jih zagotavljata EU in program E5P. To bo zdaj zajemalo tudi druge vidike poleg energetske učinkovitosti, kot so podzemna zaklonišča, boljši protipožarni ukrepi

in izboljššan dostop za invalide. Pomemben delovni sklop, ki se je začel leta 2022 in še vedno poteka, vključuje dva programa nujne pomoči za nastanitev notranje razseljenih oseb, ki ju financira EU.

V **Moldaviji** je bil program za energijsko učinkovitost podpisan leta 2022 (financiran z nepovratnimi sredstvi v višini 15 milijonov EUR in dvema posojiloma EBRD in EIB v višini 30 milijonov EUR). To je prva nacionalna pobuda za energijsko učinkovitost v Moldaviji. Glavne kategorije stavb, na katere se nanaša program, so javne stavbe v lasti države in/ali občin. Skupna naložba je ocenjena na približno 94 milijonov EUR. Začela se je druga faza izvajanja kišinjevskega programa za energijsko učinkovitost v javnih stavbah, financiranega v okviru programa E5P, njegov cilj pa je obnoviti 119 javnih stavb. Zaključena je bila faza 1 daljinskega ogrevanja v mestu Balti (skupni proračun v višini 11 milijonov EUR, posojilo EBRD v višini 7 milijonov EUR), faza 2 pa se začne (skupni proračun v višini 18 milijonov EUR, posojilo EBRD v višini 14 milijonov EUR).

V **Gruziji** se je aprila 2023 zaključil projekt tesnega medinstitucionalnega sodelovanja z regulativno komisijo za energijo, ki ga je izvajal konzorcij pod vodstvom Avstrije in Nemčije. Zajemal je dejavnosti za spodbujanje razvoja trga energije, vključno s spodbujanjem vloge gruzijskega nacionalnega regulatorja za energijo in oskrbo z vodo pri regulaciji trga, vključevanju obnovljivih virov energije in energijski učinkovitosti. V obdobju 2021–2022 je bila Moldaviji zagotovljena podpora EU v višini 135 milijonov EUR za pomoč najranljivejšim skupinam prebivalstva pri obvladovanju naraščajočih stroškov energije ter podporo dolgoročnemu socialno-ekonomskemu okrevanju, energetske varnosti in energetskega prehodu države. V okviru energetskega podpornega sklada za Ukrajino, ki ga upravlja sekretariat Energetske skupnosti ob sopredsedovanju Evropske komisije, se financira dobava napredne plinske opreme v vrednosti skoraj 7,6 milijona EUR ukrajinskemu operaterju prenosnega sistema zemeljskega plina za obnovo poškodovanih objektov in objektov na osvobojenih ozemljih.

V **Gruziji** se je v okviru partnerstva E5P začel izvajati projekt za energijsko učinkovitost v šolah na gorskih območjih (2,6 milijona EUR v obliki nepovratnih sredstev). KfW in EBRD izvajata vzporedni program za izboljšanje energijske učinkovitosti javnih stavb, ki ga EU podpira s 13 milijoni EUR v obliki nepovratnih sredstev.

Center za financiranje in prenos tehnologij za podnebne spremembe – sklop EU4Climate, ki ga vodi EBRD, z uvajanjem inovativnih in zelenih tehnologij pomaga MSP in podjetjem s srednje veliko tržno kapitalizacijo zmanjšati njihov vpliv na okolje ter stroške energije in vode.

Tekoči program **EU4Climate** je partnerskim državam pomagal izboljšati politike za blažitev podnebnih sprememb in prilagajanje njim ter preiti na gospodarstvo z nizkimi emisijami, ki je odporno proti podnebnim spremembam, v skladu s Pariškim sporazumom. Z Evropsko agencijo za okolje kot izvajalsko partnerico se je začel izvajati nov projekt, da bi **Gruziji, Moldaviji in Ukrajini** pomagali vzpostaviti učinkovit sistem upravljanja podnebnih ukrepov.

Upravljanje naravnih bogastev, podnebje in okolje

Leta 2022 so se za naložbe v krožno gospodarstvo uporabljala sredstva, ki so bila sproščena s podporo MSP. To so spremljale regulativna podpora in svetovalne storitve za podjetja, ki so se zagotavljale predvsem v okviru programa EU4Environment. V Ukrajini je EU še naprej podpirala vzpostavitev shem razširjene odgovornosti proizvajalca za različne tokove odpadkov. Poleg tega so bili za regije v Gruziji in Ukrajini dokončani zemljevidi industrijskih odpadkov. V Moldaviji so bile zaključene predhodne ocene izvedljivosti za

preoblikovanje proste ekonomske cone Valkanes in industrijskega parka Tracom v ekološko industrijske parke. V Moldaviji je bila zaključena ocena obstoječih mehanizmov razširjene odgovornosti proizvajalca, predložena pa so bila priporočila glede politike. Med njimi so bila priporočila za izboljšanje pravnega okvira za izvajanje razširjene odgovornosti proizvajalca za odpadke električne in elektronske opreme ter odpadne baterije. Kar zadeva regulativno podporo, je Gruzija prejela pomoč za posodobitev svoje nacionalne strategije za ravnanje z odpadki za obdobje 2016–2030 in pripravo novega nacionalnega načrta za ravnanje z odpadki za obdobje 2022–2026. Vlada je te dokumente sprejela avgusta 2022. Dokumenti vključujejo posodobljene cilje, v njih pa so obravnavana vprašanja, povezana z biološko razgradljivimi in nevarnimi odpadki, ter opisane zahteve za sheme razširjene odgovornosti proizvajalca.

Kar zadeva svetovalno podporo, je sodelovanje z Organizacijo za razvoj podjetništva omogočilo pripravo ocen in časovnih načrtov za pet MSP iz vinskega in oblačilnega sektorja v Moldaviji. Podobno svetovalno podporo je prejelo osem gruzijskih MSP iz kmetijskega in gostinskega sektorja. Izvajajo se ocene izdelkov treh izvozno usmerjenih podjetij v Ukrajini in petih izvozno usmerjenih podjetij v Gruziji, pri čemer se uporablja metodologija za okoljski odtis izdelkov.

V Ukrajini, Moldaviji in Gruziji stalno primanjkuje kapitalskih naložb, vzdrževanja in popravil na področju vodne infrastrukture. Cilj gospodarskega in naložbenega načrta je zato dodatno nadgraditi oskrbo z vodo in sanitarno oskrbo ter prispevati k izvajanju načrtov upravljanja povodja. V Ukrajini, Moldaviji in Gruziji poteka več naložbenih projektov, ki jih podpira EU. V času ruske vojne agresije je bil s pomočjo financiranja EU 6,9 milijona ljudem v Ukrajini ponovno zagotovljen dostop do čiste vode. EU je v sodelovanju z več mednarodnimi finančnimi institucijami, vključno z AFD, EIB, EBRD, KfW in NEFCO, zagotovila finančna sredstva za naložbe v vodno infrastrukturo.

Da bi se zagotovile tehnična podpora za reforme in naložbe v vodnem sektorju, se je v začetku leta 2022 začel izvajati program EU4Environment – voda in podatki, ki je prinesel prve rezultate. V vseh partnerskih državah se je ponovno začel postopek nacionalnih dialogov o politikah glede vode. V okviru programa so se v Gruziji začeli razvijati novi načrti upravljanja povodja, v Ukrajini pa se je nadaljevalo delo v zvezi z načrtom upravljanja povodja v Dnipro. Podpora za opredelitev naložb v gozdarstvo, biotsko raznovrstnost in varstvo narave je v začetni fazi. Vendar sta Ukrajina in Moldavija s pristopom k programu EU LIFE dosegli napredek na tem področju.

Podpora za opredelitev naložb v gozdarstvo in zavarovana območja je v začetni fazi.

Digitalna infrastruktura in storitve

EU se je v okviru gospodarskega in naložbenega načrta zavezala, da bo mobilizirala do **1,5 milijarde EUR javnih in zasebnih naložb** za podporo digitalni preobrazbi regije v skladu s standardi EU. V načrtu je določen tudi sklop **vodilnih pobud** v zvezi z digitalno poveztivostjo, ki so bile skupaj z vzhodnimi partnericami opredeljene kot prednostne naložbe. Ti projekti so del širše **strategije Global Gateway**.

EU od začetka izvajanja gospodarskega in naložbenega načrta dejavno sodeluje z evropskimi in mednarodnimi finančnimi institucijami, državami članicami EU in zasebnim sektorjem, da bi podprla digitalne projekte v regiji. To vključuje uvedbo hitrega in cenovno dostopnega interneta na podeželskih območjih v **Gruziji** ter pripravo temeljev za izgradnjo digitalnega kabla, ki bo EU prek Črnega morja povezoval z Gruzijo in Južnim Kavkazom. Sodelovanje EU pri teh projektih je bilo ključno za zagotovitev njihove skladnosti z digitalnimi standardi

EU, zlasti na področjih kibernetike varnosti (nabor orodij za tehnologijo 5G) in odprtega dostopa do interneta.

Na področju **digitalnega gospodarstva** je bilo v okviru pobude EU4Digital med državami članicami EU ter Ukrajino, Moldavijo in Gruzijo izvedenih devet pilotnih dejavnosti na področjih e-trgovanja, e-carine in e-podpisa, da bi se izboljšal dostop do enotnega digitalnega trga Evropske unije. Komisija je olajšala sklepanje **prostovoljnih sporazumov o gostovanju** med telekomunikacijskimi operaterji v EU **ter Ukrajini in Moldaviji**, kar je prineslo oprijemljive koristi za javnost in podjetja.

V **Moldaviji in Gruziji** so bile razvite **nacionalne strategije za širokopasovne povezave**, da bi se olajšale naložbe v hitri in cenovno dostopni internet v regiji. To je vključevalo 70 milijonov EUR sovlaganja EIB in Svetovne banke v Gruziji za uvedbo širokopasovnih povezav v podeželskih skupnostih. Cena mednarodne povezljivosti za raziskovalne in izobraževalne ustanove se je v zadnjih letih znižala za 70 %. Poleg tega sta bili med EU, **Moldavijo in Ukrajino** vzpostavljeni dve ultrahitri digitalni avtocesti (do 400 Gb/s), da bi se olajšalo sodelovanje na področju raziskav in inovacij, vključno s sodelovanjem v programu Obzorje Evropa.

V Ukrajini se z dodatnimi sredstvi, mobiliziranimi od začetka ruske agresije, zagotavlja podpora za odporno digitalno preobrazbo države, vključno z interoperabilnostjo registrov, elektronsko identiteto, usklajeno s standardi EU, in varnostnimi kopijami podatkov. Podpora prispeva tudi k usklajevanju ukrajinske zakonodaje z ustreznim pravnim redom EU na področju telekomunikacijskega gostovanja, da bi se država lahko pridružila območju EU gostovanja kot doma.

Zdravje in zdravstveni sistemi

V **Moldaviji** je projekt EU in Svetovne zdravstvene organizacije (SZO) za zagotavljanje cepiv ministrstvu za zdravje in drugim deležnikom zagotovil tehnično podporo pri pripravi načrtov za izvajanje storitev cepljenja, nacionalnih kriznih načrtov za imunizacijo in ocene tveganja v okviru države, ki sprejema begunce. Dodeljena so bila sredstva za nakup hladne verige in opreme IT. To je vključevalo računalnike in opremo za nacionalna skladišča in deset regionalnih skladišč za cepiva ter 15 vozil za podporne nadzorne obiske nacionalne agencije za javno zdravje. EU je podprla komunikacijske kampanje na desetih od 37 območij z najnižjo stopnjo precepljenosti.

V **Gruziji** je bila zagotovljena usmerjena tehnična pomoč za razvoj protokola za kvalitativne formativne raziskave o imunizaciji in celovit sveženj usposabljanja za zdravstveno osebje na področju rutinske imunizacije in cepljenja proti COVID-19. Projekt EU in SZO je zagotovil tudi opremo za hladno verigo, da bi se okrepila infrastruktura za skladiščenje cepiv na nacionalni in ravni posameznih območij.

Človeški kapital

Podpora reformi izobraževanja, vključno s primarnim, visokošolskim in poklicnim izobraževanjem, poklicnim usposabljanjem in vseživljenjskim učenjem, je ključna točka gospodarskega in naložbenega načrta. Zagotavljanje priložnosti za mladinske in študentske izmenjave (npr. v okviru programa Erasmus+) ter večje naložbe v raziskovalne zmogljivosti so osrednji del podpore gospodarskega in naložbenega načrta za razvoj človeškega kapitala.

Kar zadeva študentske izmenjave, je lahko leta 2022 na univerzah EU študiralo 3 507 študentov iz Ukrajine, Moldavije in Gruzije, 429 študentov pa je lahko študiralo na eni od univerz teh treh držav. Skupno 2 504 članom akademskega osebja je bilo omogočeno

bivanje na drugi evropski univerzi, 1 864 članov akademskega osebja pa je bivalo na eni od univerz treh držav.

EU v **Ukrajini** že dolgo zagotavlja podporo izobraževalnemu sektorju, ki je na grobo razdeljena na štiri področja: podporo primarnemu/sekundarnemu izobraževanju in reformi New Ukrainian School (2 milijona EUR); podporo reformam (16 milijonov EUR v obliki tehnične pomoči) in prenovi (21 milijonov EUR) poklicnega izobraževanja in usposabljanja ter podporo visokošolskemu izobraževanju z nepovratnimi sredstvi za univerze, ki so bile leta 2014 razseljene zaradi ruske agresije na vzhodu Ukrajine (različna nepovratna sredstva, 10 milijonov EUR).

Ruska vojna agresija proti Ukrajini je privedla do **prilagoditve obstoječe podpore** in dodatnih prednostnih nalog, da se omogoči nujna pomoč (na primer električni generatorji za šole poklicnega izobraževanja in usposabljanja). Poleg tega je EU: (i) obnovila šolske ustanove – 66 milijonov EUR je bilo zagotovljenih v obliki proračunske podpore (poleg 34 milijonov EUR v okviru projektov, ki jih upravlja Evropska komisija); (ii) nabavila šolske avtobuse (14 milijonov EUR), (iii) v okviru faze II programa U-LEAD with Europe pa je zagotovila 5 milijonov EUR v okviru pobude Obnova lokalnih šol za odpornost, da bi občine, ki so jih prizadele vojne, postale odporni ponudniki lokalnih javnih storitev, zlasti na področju izobraževanja, ter tako ublažile lokalne posledice ruske vojne agresije proti Ukrajini.

EU je leta 2022 namenila 12 milijonov EUR za podporo izobraževanju in zaposlovanju v Moldaviji, od tega je bilo 10 milijonov EUR osredotočenih na izobraževanje za izboljšanje kakovosti in ustreznosti priložnosti za izobraževanje in vseživljenjsko učenje za vse. Drugi znesek v višini 2 milijonov EUR je bil namenjen izboljšanju pravnega okvira, politik in zmogljivosti za lažji dostop do trga dela in boljše delovne pogoje v državi.

V Gruziji je cilj programa za razvoj spretnosti in usklajevanje s potrebami trga dela (48,5 milijona EUR) podpreti krepitev spretnosti, da se zadosti potrebam zasebnega sektorja s povečanjem kakovosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja. Leta 2022 je bilo v okviru proračunske podpore iz tega programa izplačanih 7 milijonov EUR. Poseben napredek je bil dosežen z uvedbo nove metodologije za razvoj kvalifikacij v poklicnem izobraževanju in usposabljanju, da bi se gruzijski sistem približal standardom EU in mednarodnim standardom.

Indeksi	KAZALNIKI TRETJIH STRANI O STANJU DEMOKRACIJE, DOBREGA UPRAVLJANJA IN PRAVNE DRŽAVE V DRŽAVAH KANDIDATKAH IN POTENCIALNIH KANDIDATKAH ⁶									
	Albanija	Bosna in Hercegovina	Kosovo	Severna Makedonija	Črna gora	Srbija	Turčija	Gruzija	Moldavija	Ukrajina
Države na prehodu 2023 – rezultati na področju demokracije, Freedom House https://freedomhouse.org/count-ries/nations-transit/scores	Skupno število točk: 46/100 (2022: 46/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)	Skupno število točk: 37/100 (2022: 38/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)	Skupno število točk: 38/100 (2022: 38/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)	Skupno število točk: 48/100 (2022: 47/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)	Skupno število točk: 46/100 (2022: 47/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)	Skupno število točk: 46/100 (2022: 46/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)	n. r.	Skupno število točk: 34/100 (2022: 35/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)	Skupno število točk: 36/100 (2022: 35/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)	Skupno število točk: 39/100 (2022: 39/100) Status: prehodni ali hibridni režim (2022: prehodni ali hibridni režim)
Poročilo o svobodi za leto 2023 – ocene svobode na svetovni ravni, Freedom House https://freedomhouse.org/count-ries/freedom-world/scores	Skupno število točk: 67/100 (2022: 67/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)	Skupno število točk: 52/100 (2022: 53/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)	Skupno število točk: 60/100 (2022: 56/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)	Skupno število točk: 68/100 (2022: 67/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)	Skupno število točk: 67/100 (2022: 67/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)	Skupno število točk: 60/100 (2022: 62/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)	Skupno število točk: 32/100 (2022: 32/100) Status: brez svoboščin (2022: brez svoboščin)	Skupno število točk: 58/100 (2022: 58/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)	Skupno število točk: 62/100 (2022: 62/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)	Skupno število točk: 50/100 (2022: 61/100) Status: delno svobodni (2022: delno svobodni)
Indeks demokracije za leto 2022 – The Economist Intelligence Unit https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2022/	Skupni rezultat: 6,41/10 (2021: 6,11/10) Razvrstitev: 64/167 (2021: 68/167) Vrsta režima: demokracija s hibo (2021: demokracija s hibo)	Skupni rezultat: 5,00/10 (2021: 5,04/10) Razvrstitev: 97/167 (2021: 95/167) Vrsta režima: hibridni režim (2021: hibridni režim)	n. r.	Skupni rezultat: 6,10/10 (2021: 6,03/10) Razvrstitev: 72/167 (2021: 73/167) Vrsta režima: demokracija s hibo (2021: demokracija s hibo)	Skupni rezultat: 6,45/10 (2021: 6,02/10) Razvrstitev: 61/167 (2021: 74/167) Vrsta režima: demokracija s hibo (2021: demokracija s hibo)	Skupni rezultat: 6,33/10 (2021: 6,36/10) Razvrstitev: 68/167 (2021: 63/167) Vrsta režima: demokracija s hibo (2021: demokracija s hibo)	Skupni rezultat: 4,35/10 (2021: 4,35/10) Razvrstitev: 103/167 (2021: 103/167) Vrsta režima: hibridni režim (2021: hibridni režim)	Skupni rezultat: 5,20/10 (2021: 5,12/10) Razvrstitev: 90/167 (2021: 91/167) Vrsta režima: hibridni režim (2021: hibridni režim)	Skupni rezultat: 6,23/10 (2021: 6,10/10) Razvrstitev: 69/167 (2021: 69/167) Vrsta režima: demokracija s hibo (2021: demokracija s hibo)	Skupni rezultat: 5,42/10 (2021: 5,57/10) Razvrstitev: 87/167 (2021: 86/167) Vrsta režima: hibridni režim (2021: hibridni režim)

⁶ V preglednici so predstavljene zadnja razpoložljiva razvrstitve in/ali ocene tretjih oseb. Dodatni sklic na podatke iz prejšnje ocene je prikazan med oklepaji, če so na voljo.

Svetovni indeks svobode medijev za leto 2023 – Novinarji brez meja https://rsf.org/en/index	Globalni rezultat: 57,86/100 (2022: 56,41/100) Razvrstitev: 96/180 (2022: 103/180)	Globalni rezultat: 65,43/100 (2022: 65,64/100) Razvrstitev: 64/180 (2022: 67/180)	Globalni rezultat: 68,38/100 (2022: 67,00/100) Razvrstitev: 56/180 (2022: 61/180)	Globalni rezultat: 74,35/100 (2022: 68,44/100) Razvrstitev: 38/180 (2022: 57/180)	Globalni rezultat: 74,28/100 (2022: 66,54/100) Razvrstitev: 39/180 (2022: 63/180)	Globalni rezultat: 59,16/100 (2022: 61,51/100) Razvrstitev: 91/180 (2022: 79/180)	Globalni rezultat: 33,97/100 (2022: 41,25/100) Razvrstitev: 165/180 (2022: 149/180)	Globalni rezultat: 61,69/100 (2022: 59,30/100) Razvrstitev: 77/180 (2022: 89/180)	Globalni rezultat: 77,62/100 (2022: 73,47/100) Razvrstitev: 28/180 (2022: 40/180)	Globalni rezultat: 61,19/100 (2022: 55,76/100) Razvrstitev: 79/180 (2022: 106/180)
Indeks vladavine prava za leto 2022 – World Justice Project https://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index/global/2022/	Skupni rezultat: 0,49/1 (2021: 0,49/1) Globalna razvrstitev: 87/140 (2021: 83/139)	Skupni rezultat: 0,52/1 (2021: 0,52/1) Globalna razvrstitev: 70/140 (2021: 72/139)	Skupni rezultat: 0,56/1 (2021: 0,55/1) Globalna razvrstitev: 57/140 (2021: 60/139)	Skupni rezultat: 0,53/1 (2021: 0,53/1) Globalna razvrstitev: 63/140 (2021: 64/139)	n. r.	Skupni rezultat: 0,49/1 (2021: 0,49/1) Globalna razvrstitev: 83/140 (2021: 81/139)	Skupni rezultat: 0,42/1 (2021: 0,42/1) Globalna razvrstitev: 116/140 (2021: 117/139)	Skupni rezultat: 0,60/1 (2021: 0,61/1) Globalna razvrstitev: 49/140 (2021: 49/139)	Skupni rezultat: 0,52/1 (2021: 0,51/1) Globalna razvrstitev: 68/140 (2021: 73/139)	Skupni rezultat: 0,50/1 (2021: 0,51/1) Globalna razvrstitev: 76/140 (2021: 74/139)
Svetovni kazalniki upravljanja za leto 2022 – pravna država, Skupina Svetovne banke http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Razvrstitev, izražena v percentilih: 47,17/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 41,5/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 39,62/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 50,00/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 48,58/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 49,06/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 36,79/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 56,60/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 41,98/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 18,87/100
Svetovni kazalniki upravljanja za leto 2022 – učinkovitost vlade, Skupina Svetovne banke http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Razvrstitev, izražena v percentilih: 56,60/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 12,74/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 44,34/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 49,53/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 51,42/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 57,08/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 43,87/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 72,64/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 40,57/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 33,02/100
Svetovni kazalniki upravljanja za leto 2022 – obvladovanje korupcije, Skupina Svetovne banke http://info.worldbank.org/governance/wgi/	Razvrstitev, izražena v percentilih: 38,68/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 25,94/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 47,17/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 43,87/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 50,94/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 35,38/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 34,91/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 72,17/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 42,92/100	Razvrstitev, izražena v percentilih: 29,25/100

Indeks zaznave korupcije za leto 2022 – Transparency International https://www.transparency.org/en/cpi/2022	Rezultat: 36/100 (2021: 35/100) Razvrstitev: 101/180 (2021: 110/180)	Rezultat: 34/100 (2021: 35/100) Razvrstitev: 110/180 (2021: 110/180)	Rezultat: 41/100 (2021: 39/100) Razvrstitev: 84/180 (2021: 87/180)	Rezultat: 40/100 (2021: 39/100) Razvrstitev: 85/180 (2021: 87/180)	Rezultat: 45/100 (2021: 46/100) Razvrstitev: 65/180 (2021: 64/180)	Rezultat: 36/100 (2021: 38/100) Razvrstitev: 101/180 (2021: 96/180)	Rezultat: 36/100 (2021: 38/100) Razvrstitev: 101/180 (2021: 96/180)	Rezultat: 56/100 (2021: 55/100) Razvrstitev: 41/180 (2021: 45/180)	Rezultat: 39/100 (2021: 36/100) Razvrstitev: 91/180 (2021: 105/180)	Rezultat: 33/100 (2021: 32/100) Razvrstitev: 116/180 (2021: 122/180)
--	---	---	---	---	---	--	--	---	--	---

STATISTIČNI PODATKI (na dan 31. avgusta 2023), del 1 (Albanija – Črna gora)

Demografski podatki	Opomba	Albanija		Bosna in Hercegovina		Kosovo		Severna Makedonija		Črna gora		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Skupno prebivalstvo (v tisočih oseb)		2 846 s	2 830 s	:	:	1 782 s	1 798 s	2 076 s	2 069 s	622 s	621 s	447 485 s	447 001 b ps
Delež oseb, starih med 15 in 64 let, v celotnem prebivalstvu (v %)		68,4 s	68,2 s	:	:	67,1 s	67,3 s	69,3 s	69,1 s	66,5 s	66,2 s	64,3 ps	64,1 bps
Bruto stopnja naravnega prirasta (na 1 000 prebivalcev)		0,2	-1,2	:	:	7,4 ep	:	-3,2	-5,1	-0,3	-3,4	-2,5 ep	-2,7 bep
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, moški (v letih)		75,2	73,6	:	:	:	:	72,2	71,1 b	73,2	70,8	77,5 ep	77,2 bep
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, ženske (v letih)		79,6	77,7	:	:	:	:	76,7	75,5 b	78,8	77,0	83,2 ep	82,9 bep

Trg dela	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Stopnja aktivnosti za osebe, stare med 20 in 64 let: delež aktivnega prebivalstva, starega med 20 in 64 let (v %)													
Skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)	75,3 ew	75,1 ew	62,3 bw	63,4 bw	42,9 w	43,9 w	70,5	70,5 w	67,2	64,7 w	77,6	78,4 b
Moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)	83,9 ew	84,2 ew	75,4 bw	76,7 bw	63,0 w	63,8 w	82,5	83,2 w	74,6	71,7 w	83,6	84,0 b
Ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)	66,9 ew	66,3 ew	49,1 bw	50,0 bw	23,1 w	24,4 w	58,2	57,4 w	59,9	57,8 w	71,7	72,9 b
Stopnja zaposlenosti oseb, starih med 20 in 64 let (v % prebivalstva)													
Skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	66,3 ew	66,3 ew	52,5 bw	52,6 bw	32,3 w	35,1 w	59,1	59,5 w	55,2	54,2 w	72,2	73,1 b
Moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	74,0 ew	74,6 ew	64,9 bw	66,0 bw	48,8 w	51,9 w	68,9	69,5 w	61,7	59,8 w	78,0	78,5 b
Ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	58,8 ew	58,3 ew	40,0 bw	39,1 bw	16,0 w	18,5 w	49,0	49,2 w	48,8	48,7 w	66,5	67,6 b
Osebe, stare med 15 in 24 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo (v % prebivalstva v starostni skupini)	(1) (2) (8) (5) (4) (9)	26,6 w	24,0 w	21,6 w	19,9 w	33,6 w	32,1 w	19,6	17,9 w	21,1	20,2 w	11,1	10,8 b

Trg dela (nadaljevanje)	Opomba	Albanija		Bosna in Hercegovina		Kosovo		Severna Makedonija		Črna gora		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Osebe, stare med 15 in 29 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo (v % prebivalstva v starostni skupini)	(1) (2) (8) (5) (4) (9)	27,9 w	26,1 w	25,9 w	25,1 w	40,4 w	36,6 w	26,2	24,3 w	26,6	26,5 w	13,8	13,1 b
Zaposlenost po glavnih sektorjih													
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo (v %)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (10)	36,1 ew	33,8 ew	12,0 bw	9,4 bw	4,8 w	2,8 w	12,0 s	11,5 w	7,5 s	6,4 w	4,3 s	3,8 bs
Industrija (v %)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (10)	13,4 ew	13,8 ew	23,9 bw	24,4 bw	16,3 w	14,8 w	23,9 s	23,9 w	10,1 s	10,2 w	18,2 s	18,0 bs
Gradbeništvo (v %)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (10)	7,0 ew	8,1 ew	9,5 bw	9,1 bw	11,1 w	10,5 w	6,9 s	6,8 w	8,3 s	6,7 w	6,6 s	6,6 bs
Storitve (v %)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (10)	43,5 ew	44,3 ew	54,7 bw	57,0 bw	67,9 w	71,9 w	57,1 s	57,7 w	73,5 s	76,7 w	70,1 s	70,9 bs
Osebe, zaposlene v javnem sektorju, kot delež vseh zaposlenih oseb, starih med 20 in 64 let (v %)	(11) (12) (13) (5) (4)	15,5 ew	16,3 ew	19,1 bw	19,8 bw	28,7 w	28,3 w	24,4 w	25,6 w	30,5 w	32,7 w	:	:
Osebe, zaposlene v zasebnem sektorju, kot delež vseh zaposlenih oseb, starih med 20 in 64 let (v %)	(14) (1) (13) (2) (5)	84,5 ew	83,7 ew	80,9 bw	80,2 bw	71,3 w	71,7 w	75,6 w	74,4 w	65,6 w	63,7 w	:	:
Stopnja brezposelnosti (v % delovne sile)													
Skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (15) (16)	11,8 ew	11,6 ew	15,9 bw	17,4 bw	25,8 w	20,6 w	16,4	15,7 w	17,9	16,6 w	7,1	7,1 b
Moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (15) (16)	11,6 ew	11,4 ew	14,2 bw	14,4 bw	23,4 w	18,9 w	16,7	16,4 w	17,5	17,1 w	6,8	6,8 b
Ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (15) (16)	12,0 ew	11,8 ew	18,6 bw	22,0 bw	32,2 w	24,9 w	15,9	14,6 w	18,4	15,9 w	7,4	7,4 b
Mladi, stari med 15 in 24 let	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	26,5 ew	27,1 ew	36,6 bw	38,3 bw	49,1 w	38,0 w	35,7	36,4 w	36,0	37,1 w	16,8	16,7 b
Dolgotrajno brezposelni (> 12 mesecev)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (15) (16)	7,0 ew	7,3 ew	11,9 bw	13,7 bw	18,4 w	14,5 w	12,4	12,5 w	13,4	11,0 w	2,5	2,8
Povprečne nominalne mesečne plače (v EUR)	(17) (18) (19) (20) (21) (6)	434 sw	474 sw	489 sw	510 sw	466 sw	484 sw	441 sw	466 sw	524 sw	532 sw	:	:

Izobraževanje	Opomba	Albanija		Bosna in Hercegovina		Kosovo		Severna Makedonija		Črna gora		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Osebe, ki so zgodaj opustile izobraževanje in usposabljanje: delež prebivalstva, starega med 18 in 24 let, ki ima največ nižjo sekundarno izobrazbo in ni vključeno v nadaljnje izobraževanje ali usposabljanje (v %)	(1) (2) (8) (5) (4)	15,6 w	17,4 w	4,7 w	4,7 w	7,8 w	7,0 w	5,7	4,6 w	3,6	6,7 w	9,9	9,8 b
Javnofinančni odhodki za izobraževanje glede na BDP (v %)	(6) (22) (23)	3,3 psw	3,1 sw	4,3 sw	:	4,6 sw	4,3 sw	:	:	:	:	5,0 d	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (24)	17,9 w	17,2 w	5,8 bw	6,1 bw	10,2 w	9,8 w	6,1	4,9 w	:	2,8 w	15,7	15,6 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	18,5 w	18,4 w	5,8 bw	6,8 bw	9,1 w	10,3 w	5,9	4,9 w	:	3,4 w	18,5	18,1 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	17,4 w	16,1 w	5,9 bw	5,3 bw	11,5 w	9,4 w	6,2	4,9 w	:	2,2 w	12,9	12,9 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	51,5 w	56,3 w	84,2 bw	84,5 bw	78,8 w	75,6 w	85,2	88,8 w	83,3	85,2 w	66,8	65,7 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	60,2 w	65,0 w	86,1 bw	86,5 bw	83,1 w	78,4 w	89,0	91,8 w	85,7	87,6 w	67,5	66,3 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	42,4 w	48,1 w	82,3 bw	82,4 bw	73,8 w	72,6 w	81,1	85,7 w	80,6	82,6 w	66,0	65,1 b
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	33,2 ew	32,1 ew	28,4 bw	28,8 bw	29,1 w	32,3 w	39,7	36,9 w	38,4	39,0 w	41,1	41,9 b
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	26,7 ew	25,4 ew	23,2 bw	23,9 bw	28,1 w	30,8 w	34,3	31,8 w	35,1	34,9 w	36,0	36,6 b

Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	40,0 ew	39,3 ew	34,0 bw	34,0 bw	30,3 w	34,0 w	45,3	42,3 w	41,7	43,0 w	46,2	47,2 b
--	-------------------------	---------	---------	---------	---------	--------	--------	------	--------	------	--------	------	--------

Nacionalni računi	Opomba	Albanija		Bosna in Hercegovina		Kosovo		Severna Makedonija		Črna gora		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Bruto domači proizvod													
V tekočih cenah (v milijonih EUR)	(6) (23)	13 310	15 157 p	17 756	19 995	6 772	7 958	10 852	11 688 p	4 186	4 955	13 471 071	14 567 204
Na prebivalca (v EUR)	(6) (23)	4 690	5 390 p	:	:	3 800 s	4 426 s	5 240 e	5 672 s w	6 740	8 000	30 050	32 520
V standardu kupne moči na prebivalca		9 213	10 296 p	10 200	:	:	:	11 349 e	:	13 436	15 538	30 054	32 524
V standardu kupne moči na prebivalca glede na povprečje EU (EU27 = 100)		30,7	31,7	33,1 s	:	:	:	37,8	:	44,7	47,8	100	100
Dejanska letna stopnja spremembe (obseg) v primerjavi s prejšnjim letom (v %)	(6) (23)	-3,5 p	:	-3,0	7,4	-5,3	10,7	-4,7	3,9 p	-15,3	13,0	-5,6	5,6
Bruto dodana vrednost po glavnih sektorjih													
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo (v %)	(6) (23) (25)	21,9	21,1 p	7,0	6,0	8,9	8,6	9,8	8,4 p	9,1	8,0	1,8	1,8
Industrija (v %)	(6) (23) (25)	12,8	12,9 p	22,8	24,5	24,1	23,6	19,8	19,6 p	13,5	12,5	19,7	20,0
Gradbeništvo (v %)	(6) (23) (25)	10,2	10,9 p	5,4	5,1	9,3	10,6	6,0	6,3 p	7,3	5,8	5,5	5,5
Storitve (v %)	(6) (23) (25)	55,2 s	55,2 ps	64,7 s	64,3 s	57,7 s	57,2 s	64,3 s	65,8 ps	70,0 s	73,8 s	73,0 s	72,7 s

Plačilna bilanca	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe (v milijonih EUR)	(63) (64) (59) (65) (66)	893,6 s	988,8 s	322,2 w	459,8 w	286,6 w	320,4 w	154,7 w	387,5 w	470,5 w	581,6 w	c	– 318 026,0 s
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe (v % BDP)	(63) (64) (67) (23)	6,71 s	6,52 ps	1,84 sw	2,41 sw	4,23 s	4,03 s	1,45 ps w	3,32 ps	11,24 s w	11,74 s w	c	–2,18 s
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe v povezavi z EU27 (v milijonih EUR)	(68) (59) (65) (69) (66)	506,8 s	652,5 s	226,3 w	186,8 w	135,6 s	189,1 s	11,1 w	390,0 s	92,9 w	180,1 w	c	– 56 205,8 s
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe v povezavi z EU27 (v % BDP)	(68) (70) (23)	3,81 s	4,30 s	1,29 sw	0,98 sw	2,00 s	2,38 s	0,10 ps w	3,34 s	2,22 sw	3,64 sw	c	–0,39 s
Nakazila kot % BDP	(71) (72) (23)	5,06 s	5,02 ps	7,26 s	7,78 s	14,47 s	14,49 s	3,07 s	2,95 ps	6,26 s	6,82 s	0,15 s	0,14 s

Zunanja trgovina z blagom	Opomba	Albanija		Bosna in Hercegovina		Kosovo		Severna Makedonija		Črna gora		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Delež izvoza v države EU27 v vrednosti skupnega izvoza (v %)	(26) (27)	74,7 s	72,2 s	72,4 s	72,8 s	34,5 s	31,5 s	77,5 s	77,1 s	37,7 s	31,1 s	:	:
Delež uvoza iz držav EU27 v vrednosti skupnega uvoza (v %)	(26) (27)	57,9 s	54,4 s	60,8 s	58,9 s	45,8 s	44,3 s	46,3 s	46,2 s	44,2 s	45,7 s	:	:
Trgovinska bilanca (v milijonih EUR)	(26) (28) (27)	−2 670	−3 533	−3 254	−3 744	−2 822	−3 929	−1 818	−2 678	−1 739	−2 067	215 288	55 040
Mednarodna trgovina z blagom in storitvami glede na BDP													
Uvoz (v % BDP)	(6) (23)	37,2	44,7 p	47,9	53,9	53,9	65,2	70,5	82,3 p	61,0	62,2	42,8	46,7
Izvoz (v % BDP)	(6) (23)	22,7	31,3 p	34,2	42,2	21,7	33,4	57,8	66,2 p	26,0	42,8	46,4	50,5
Javne finance	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Presežek (+) / primanjkljaj (−) sektorja država (v %)	(29) (30) (31) (23)	−6,8 w	−6,8 fw	−5,3 w	:	−5,2 w	:	−8,1 w	:	−10,7 ew	:	−6,7	−4,8
Dolg sektorja država (v %)	(32) (29) (33) (31) (34) (23)	72,7 w	76,7 fw	36,6 w	w	21,8 w	:	51,2 w	:	103,1 w	:	90,0	88,0

Finančni kazalniki	Opomba	Albanija		Bosna in Hercegovina		Kosovo		Severna Makedonija		Črna gora		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Letna sprememba cen življenjskih potrebščin (v %)	(35) (36) (37) (38)	2,2 d	2,3 d	−1,1 w	2,0 w	0,2 d	3,4 d	1,2 d	3,4 d	−0,5 d	2,5 d	0,7	2,9
Zasebni dolg, konsolidiran, glede na BDP (v %)	(39) (40)	:	:	−1,2 w	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Skupni zunanji dolg glede na BDP (v %)	(41) (42) (43) (44) (23)	64,2 s	64,4 ps	64,3 sw	60,1 sw	37,2 sw	37,4 sw	78,7 s	81,9 ps	221,6 s	191,5 s	:	:
Skupni dolg v tuji valuti glede na BDP (v %)	(45)	66 w	:	:	:	:	:	:	:	17 w	:	:	:
Obrestna mera za posojila (eno leto) na leto (v %)	(46) (47) (48) (49) (50) (51) (52)	6,05 w	5,91 w	3,05 w	3,20 w	6,21 w	5,96 w	2,00 w	1,75 w	5,84 w	5,66 w	:	:
Obrestna mera za vloge (eno leto) na leto (v %)	(46) (53) (48) (54) (55) (50) (56) (57)	0,40 w	0,48 w	0,07 w	0,05 w	1,49 w	1,33 w	0,15 w	0,15 w	0,40 w	0,35 w	:	:
Vrednost rezervnih sredstev (vključno z zlatom) (v milijonih EUR)	(48) (41) (42) (43) (58) (59)	3 942,4 w	4 972,2 w	7 091,0 w	8 359,1 w	900,8 w	1 100,3 w	3 359,9 w	3 643,3 w	1 738,5 w	1 748,8 w	:	:
Mednarodne rezerve – ekvivalent v mesecih uvoza	(60) (48) (41) (42) (61) (62)	9,6 sw	17,0 sw	10,0 sw	:	3,0 sw	:	5,3 sw	:	8,2 sw	:	:	:

Podjetja	Opomba	Albanija		Bosna in Hercegovina		Kosovo		Severna Makedonija		Črna gora		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Indeks industrijske proizvodnje (2015 = 100)	(73) (74) (75) (76)	89,5 w	113,0 w	96,7	106,2	:	:	102,4	103,9	105,8	110,3	98,5	107,5
Infrastruktura	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Gostota železniškega omrežja (delujoče linije na tisoč km²)	(77) (78) (79) (80) (81) (82)	7,8 sw	7,8 s	19,9 sw	19,9 sw	30,5 sw	30,5 sw	26,9 s	26,9 s	18,0 s	18,0 s	:	:
Dolžina avtocest (v kilometrih)	(83)	22	25	218	218	137 w	137 w	335	335	z	z	:	:
Energija	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Neto uvoz energije glede na BDP	(84)	1,7 s	2,7 ps	2,7 s	3,5 s	4,2 s	6,7 s	4,8 s	7,7 ps	2,6 s	4,1 s	1,6 s	2,7 s

STATISTIČNI PODATKI (na dan 31. avgusta 2023), del 2 (Srbija – Ukrajina)

Demografski podatki	Opomba	Srbija		Turčija		Gruzija		Moldavija		Ukrajina		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Skupno prebivalstvo (v tisočih oseb)		6 927 s	6 872 s	83 155 s	83 614 s	3 717 s	3 729 s	2 640 s	2 597 ps	41 733 s	41 419 s	447 485 s	447 001 b ps
Delež oseb, starih med 15 in 64 let, v celotnem prebivalstvu (v %)		64,8 s	64,5 s	67,8 s	67,7 s	64,5 s	64,2 s	:	66,7 ps	67,6 s	67,4 s	64,3 ps	64,1 bps
Bruto stopnja naravnega prirasta (na 1 000 prebivalcev)		−8,0	−10,9	:	:	−1,1	−3,8	−3,8 ep	:	−7,8	−10,7 e	−2,5 ep	−2,7 bep
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, moški (v letih)		71,6	70,0	:	:	:	:	:	:	:	:	77,5 ep	77,2 bep
Pričakovana življenjska doba ob rojstvu, ženske (v letih)		77,5	75,7	:	:	:	:	:	:	:	:	83,2 ep	82,9 bep

Trg dela	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Stopnja aktivnosti za osebe, stare med 20 in 64 let: delež aktivnega prebivalstva, starega med 20 in 64 let (v %)													
Skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)	72,5	75,0 b	58,7	61,2 bw	63,2 bw	64,5 w	51,1 w	52,8 w	72,0 w	71,9 w	77,6	78,4 b
Moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)	79,9	82,6 b	79,8	82,3 bw	74,0 bw	76,2 w	55,5 w	57,8 w	78,4 w	78,2 w	83,6	84,0 b
Ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (7)	65,2	67,4 b	37,5	40,0 bw	52,8 bw	53,4 w	47,0 w	48,1 w	66,0 w	66,0 w	71,7	72,9 b
Stopnja zaposlenosti oseb, starih med 20 in 64 let (v % prebivalstva)													
Skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	65,9	66,7 b	51,0	53,9 bw	51,1 bw	50,6 w	49,1 w	51,1 w	65,2 w	64,8 w	72,2	73,1 b
Moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	72,9	74,2 b	70,1	73,6 bw	58,7 bw	58,1 w	53,1 w	55,6 w	70,8 w	70,8 w	78,0	78,5 b
Ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	58,9	59,3 b	32,0	34,1 bw	43,9 bw	43,5 w	45,5 w	46,9 w	60,0 w	59,3 w	66,5	67,6 b
Osebe, stare med 15 in 24 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo (v % prebivalstva v starostni skupini)	(1) (2) (8) (5) (4) (9)	15,9	16,4 b	28,3	24,7 bw	28,5 bw	26,8 w	17,6 w	17,2 w	15,5 w	14,3 w	11,1	10,8 b

Trg dela (nadaljevanje)	Opomba	Srbija		Turčija		Gruzija		Moldavija		Ukrajina		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Osebe, stare med 15 in 29 let, ki niso zaposlene, se ne izobražujejo ali usposablajo (v % prebivalstva v starostni skupini)	(1) (2) (8) (5) (4) (9)	20,0	18,8 b	32,0	28,4 bw	35,1 bw	34,6 w	26,0 w	26,4 w	20,0 w	19,8 w	13,8	13,1 b
Zaposlenost po glavnih sektorjih													
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo (v %)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (10)	14,6 s	15,0 bs	17,6 s	17,2 bw	19,8 bw	18,9 w	21,1 w	21,5 w	14,1 w	14,1 w	4,3 s	3,8 bs
Industrija (v %)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (10)	22,6 s	23,7 bs	20,5 s	21,3 bw	11,4 bw	11,3 w	14,6 w	14,4 w	17,8 w	18,2 w	18,2 s	18,0 bs
Gradbeništvo (v %)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (10)	5,4 s	6,0 bs	5,7 s	6,2 bw	6,9 bw	7,8 w	7,2 w	7,7 w	7,0 w	7,0 w	6,6 s	6,6 bs
Storitve (v %)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (10)	57,5 s	55,3 bs	56,2 s	55,3 bw	61,9 bw	62,1 w	57,1 w	56,4 w	61,1 w	60,7 w	70,1 s	70,9 bs
Osebe, zaposlene v javnem sektorju, kot delež vseh zaposlenih oseb, starih med 20 in 64 let (v %)	(11) (12) (13) (5) (4)	26,4 w	25,8 w	17,7 w	16,9 bw	23,5 bw	24,3 w	29,6 w	28,6 w	:	:	:	:
Osebe, zaposlene v zasebnem sektorju, kot delež vseh zaposlenih oseb, starih med 20 in 64 let (v %)	(14) (1) (13) (2) (5)	73,6 w	74,2 w	82,3 w	83,1 bw	76,5 bw	75,7 w	70,4 w	71,4 w	:	:	:	:
Stopnja brezposelnosti (v % delovne sile)													
Skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (15) (16)	9,1	11,1 b	13,2	12,0 bw	18,5 bw	20,6 w	3,8 w	3,2 w	9,5 w	9,8 w	7,1	7,1 b
Moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (15) (16)	8,8	10,2 b	12,4	10,7 bw	20,2 bw	22,7 w	4,3 w	3,9 w	9,8 w	9,5 w	6,8	6,8 b
Ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (15) (16)	9,5	12,1 b	14,9	14,8 bw	16,2 bw	17,8 w	3,3 w	2,5 w	9,1 w	10,1 w	7,4	7,4 b
Mladi, stari med 15 in 24 let	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	26,6	26,4 b	25,1	22,6 bw	39,4 bw	42,9 w	10,9 w	9,2 w	19,3 w	19,1 w	16,8	16,7 b
Dolgotrajno brezposelni (> 12 mesecev)	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (15) (16)	4,5	4,9	3,3	3,7 bw	5,8 bw	7,2 w	0,7 w	0,8 w	2,0 w	2,4 w	2,5	2,8
Povprečne nominalne mesečne plače (v EUR)	(17) (18) (19) (20) (21) (6)	706 sw	772 sw	384 sw	256 sw	296 sw	372 sw	376 sw	447 sw	334 sw	453 sw	:	:

Izobraževanje	Opomba	Srbija		Turčija		Gruzija		Moldavija		Ukrajina		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Osebe, ki so zgodaj opustile izobraževanje in usposabljanje: delež prebivalstva, starega med 18 in 24 let, ki ima največ nižjo sekundarno izobrazbo in ni vključeno v nadaljnje izobraževanje ali usposabljanje (v %)	(1) (2) (8) (5) (4)	5,6	6,3 b	26,7	23,0 bw	8,2 w	7,3 w	16,9 w	19,6 w	:	:	9,9	9,8 b
Javnofinančni odhodki za izobraževanje glede na BDP (v %)	(6) (22) (23)	3,5 sw	3,3 psw	4,0	3,5 sw	3,8 psw	3,6 sw	:	:	5,4 sw	:	5,0 d	:
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6) (24)	6,4	6,7 b	34,4	29,5 bw	7,9 w	7,3 w	21,2 w	23,3 w	2,9 w	2,7 w	15,7	15,6 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	6,0	7,7 b	36,7	31,6 bw	8,3 w	7,4 w	24,5 w	27,3 w	3,1 w	2,9 w	18,5	18,1 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z največ nižjo sekundarno izobrazbo, ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	6,8	5,7 b	32,2	27,3 bw	7,5 w	7,2 w	18,0 w	19,4 w	2,8 w	2,5 w	12,9	12,9 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	85,4	85,3 b	43,1	47,8 bw	77,3 w	77,2 w	69,4 w	68,2 w	54,9 w	55,2 w	66,8	65,7 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	87,5	86,3 b	45,3	51,1 bw	82,4 w	84,0 w	68,7 w	66,4 w	59,6 w	58,9 w	67,5	66,3 b
Odstotek prebivalstva, starega med 20 in 24 let, z višjo sekundarno ali posekundarno neterciarno izobrazbo, ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	83,2	84,1 b	40,8	44,5 bw	71,3 w	70,2 w	70,2 w	69,9 w	50,0 w	51,3 w	66,0	65,1 b
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, skupaj	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	33,0	35,3 b	33,1	35,5 bw	38,2 w	35,5 w	31,5 w	31,8 w	57,1 w	58,0 w	41,1	41,9 b
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, moški	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	27,1	27,7 b	33,9	36,1 bw	33,6 w	32,3 w	24,3 w	28,6 w	49,7 w	51,4 w	36,0	36,6 b
Odstotek prebivalstva, starega med 30 in 34 let, s terciarno izobrazbo, ženske	(1) (2) (3) (4) (5) (6)	39,1	43,2 b	32,2	35,0 bw	42,7 w	38,9 w	38,2 w	34,7 w	64,8 w	64,8 w	46,2	47,2 b

Nacionalni računi	Opomba	Srbija		Turčija		Gruzija		Moldavija		Ukrajina		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Bruto domači proizvod													
V tekočih cenah (v milijonih EUR)	(6) (23)	46 815	53 329	626 742	689 547	13 871 w	15 732 w	10 116 w	11 569 w	137 133 w	168 710 w	13 471 071	14 567 204
Na prebivalca (v EUR)	(6) (23)	6 790	7 800	7 520	8 190	3 726 w	4 242 w	3 839 w	4 424 w	3 285 w	4 077 w	30 050	32 520
V standardu kupne moči na prebivalca		12 812	14 349	18 325	20 337	:	:	12 977 w	16 069 w	:	:	30 054	32 524
V standardu kupne moči na prebivalca glede na povprečje EU (EU27 = 100)		42,6	44,2	61,0	62,7	:	:	:	:	:	:	100	100
Dejanska letna stopnja spremembe (obseg) v primerjavi s prejšnjim letom (v %)	(6) (23)	-0,9	7,5	1,9	11,4	-6,8 w	10,5 w	-8,3 w	13,9 w	-3,8 w	3,4 w	-5,6	5,6
Bruto dodana vrednost po glavnih sektorjih													
Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo (v %)	(6) (23) (25)	7,6	7,6	7,5	6,2	8,3 w	7,4 w	10,8 w	12,3 w	10,8 w	12,7 w	1,8	1,8
Industrija (v %)	(6) (23) (25)	23,4	23,0	25,6	29,1	15,5 w	17,0 w	15,2 w	14,7 w	20,9 w	23,8 w	19,7	20,0
Gradbeništvo (v %)	(6) (23) (25)	6,6	7,3	5,9	5,7	8,7 w	7,5 w	11,5 w	9,3 w	3,3 w	3,2 w	5,5	5,5
Storitve (v %)	(6) (23) (25)	62,4 s	62,2 s	61,0 s	59,1 s	67,5 w	68,1 w	62,5 w	63,6 w	65,0 w	60,3 w	73,0 s	72,7 s

Plačilna bilanca	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe (v milijonih EUR)	(63) (64) (59) (65) (66)	2 938,5 w	3 656,9 w	3 942,6 s	5 832,2 s	498,7 w	783,6 w	133,4 w	322,7 w	-50,8 w	6 351,5 w	c	- 318 026,0 s
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe (v % BDP)	(63) (64) (67) (23)	c	6,86 s	0,63 s	0,85 s	3,60 sw	4,98 sw	1,32 sw	2,79 sw	- 0,04 sw	3,76 sw	c	-2,18 s
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe v povezavi z EU27 (v milijonih EUR)	(68) (59) (65) (69) (66)	c	1 801,0 s	140,6 s	600,5 s	178,9 w	189,7 w	:	:	- 691,7 w	4 748,7 w	c	- 56 205,8 s
Neto (vhodne – izhodne) neposredne tuje naložbe v povezavi z EU27 (v % BDP)	(68) (70) (23)	c	3,38 s	0,02 s	0,09 s	1,29 sw	1,21 sw	:	:	- 0,50 sw	2,81 sw	c	-0,39 s
Nakazila kot % BDP	(71) (72) (23)	4,81 s	:	0,02 s	:	7,34 sw	8,65 sw	8,87 dps w	:	0,75 ps w	:	0,15 s	0,14 s

Zunanja trgovina z blagom	Opomba	Srbija		Turčija		Gruzija		Moldavija		Ukrajina		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Delež izvoza v države EU27 v vrednosti skupnega izvoza (v %)	(26) (27)	66,2 s	65,8 s	41,1 s	41,1 s	20,9 ew	16,9 sw	66,4 sw	62,5 sw	:	:	:	:
Delež uvoza iz držav EU27 v vrednosti skupnega uvoza (v %)	(26) (27)	55,6 s	53,9 s	33,1 s	31,1 s	23,0 ew	22,9 sw	45,6 sw	46,6 sw	:	:	:	:
Trgovinska bilanca (v milijonih EUR)	(26) (28) (27)	−5 019	−6 279	−42 293	−38 925	− 3 838 s w	− 5 171 s w	− 2 572 s w	− 2 166 s w	− 4 438 s w	:	215 288	55 040
Mednarodna trgovina z blagom in storitvami glede na BDP													
Uvoz (v % BDP)	(6) (23)	56,5	62,3	32,2	35,5	56,6 w	59,6 w	51,4 w	57,8 w	40,3 w	41,9 w	42,8	46,7
Izvoz (v % BDP)	(6) (23)	48,2	54,5	28,7	35,3	37,3 w	43,2 w	27,9 w	30,6 w	38,8 w	40,7 w	46,4	50,5
Javne finance	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Presežek (+) / primanjkljaj (−) sektorja država (v %)	(29) (30) (31) (23)	−8,0 w	−4,2 ew	−4,7 w	:	−9,3 w	−6,3 w	−5,1 ew	0,0 ew	−5,4 w	−3,3 w	−6,7	−4,8
Dolg sektorja država (v %)	(32) (29) (33) (31) (34) (23)	57,7 w	57,5 ew	39,8 w	:	60,1 w	49,6 w	33,1 w	32,6 w	60,4 w	49,0 w	90,0	88,0

Finančni kazalniki	Opomba	Srbija		Turčija		Gruzija		Moldavija		Ukrajina		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Letna sprememba cen življenjskih potrebščin (v %)	(35) (36) (37) (38)	1,8 d	4,0 d	12,3 d	19,6 d	5,2 w	9,6 w	3,8 w	5,1 w	2,7 w	9,4 w	0,7	2,9
Zasebni dolg, konsolidiran, glede na BDP (v %)	(39) (40)	:	:	13,0 w	7,6 w	:	:	:	:	:	:	:	:
Skupni zunanji dolg glede na BDP (v %)	(41) (42) (43) (44) (23)	c	75,8 s	60,4 sw	54,3 sw	135,5 s w	124,0 s w	65,5 sw	66,9 sw	74,6 sw	67,8 sw	:	:
Skupni dolg v tuji valuti glede na BDP (v %)	(45)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Obrestna mera za posojila (eno leto) na leto (v %)	(46) (47) (48) (49) (50) (51) (52)	1,90 w	1,90 w	16,25 w	22,79 w	8,52 w	9,46 w	5,15 w	8,50 w	7,89 w	7,67 w	:	:
Obrestna mera za vloge (eno leto) na leto (v %)	(46) (53) (48) (54) (55) (50) (56) (57)	0,10 w	0,10 w	13,51 w	17,85 w	8,46 w	9,13 w	0,15 w	4,50 w	7,22 w	6,95 w	:	:
Vrednost rezervnih sredstev (vključno z zlatom) (v milijonih EUR)	(48) (41) (42) (43) (58) (59)	13 491,7 w	16 454,5 w	81 937,5 w	94 006,1 w	3 532,4 w	3 787,3 w	3 082,9 w	3 445,8 w	23 711,1 w	27 294,4 w	:	:
Mednarodne rezerve – ekvivalent v mesecih uvoza	(60) (48) (41) (42) (61) (62)	6,1 sw	:	4,9 sw	6,3 sw	5,4 sw	4,8 sw	7,1 sw	:	:	:	:	:

Podjetja	Opomba	Srbija		Turčija		Gruzija		Moldavija		Ukrajina		EU27	
		2020	2021	2020	2021	2020	2021	2019	2020	2021	2020	2021	2020
Indeks industrijske proizvodnje (2015 = 100)	(73) (74) (75) (76)	111,0	118,5	115,4	135,6	:	:	107,1 w	120,3 w	102,7 w	105,0 w	98,5	107,5

Infrastruktura	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Gostota železniškega omrežja (delujoče linije na tisoč km ²)	(77) (78) (79) (80) (81) (82)	37,9 sw	38,1 sw	13,3 sw	13,5 sw	22,6 sw	22,2 sw	34,0 sw	34,0 sw	32,8 sw	32,7 sw	:	:
Dolžina avtocest (v kilometrih)	(83)	928	928 w	3 523	3 532	208 w	263 w	:	:	15 w	15 w	:	:

Energija	Opomba	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Neto uvoz energije glede na BDP	(84)	2,9 s	4,0 s	3,3 s	5,2 s	1,0 sw	1,8 sw	:	:	:	:	1,6 s	2,7 s

Vir: Eurostat in/ali statistični uradi držav, ki se pripravljajo na pristop

: = ni na voljo
b = prekinitev v časovni vrsti
c = zaupna vrednost
d = opredelitev se razlikuje
e = ocenjena vrednost
f = napoved
p = začasno
s = ocena Eurostata
w = podatki, ki jih zagotovi nacionalni statistični organ in so v njegovi pristojnosti ter objavljeni taki, kot so, in brez kakršnih koli zagotovil glede njihove kakovosti in skladnosti s statistično metodologijo EU
z = se ne uporablja in je zato enako 0

Opombe:

- (1) Severna Makedonija: nova uredba IESS ni bila izvedena.
- (2) Bosna in Hercegovina: od januarja 2020 se anketa o delovni sili v Bosni in Hercegovini izvaja neprekinjeno, skozi vse leto, podatki pa se objavljajo četrtletno. Prav tako se od leta 2020 izvaja ponderiranje glede na ocene prebivalstva po petletnih starostnih skupinah in spolu.
- (3) Bosna in Hercegovina: agencija za statistiko Bosne in Hercegovine je januarja 2021 začela uporabljati novo preoblikovano metodologijo ankete o delovni sili. Anketa je bila preoblikovana na podlagi nove uredbe Evropskega parlamenta in Sveta, ki je začela veljati 1. januarja 2021, in v skladu z njo. Z uvedbo nove preoblikovane metodologije ankete o delovni sili januarja 2021 je bila časovna vrsta podatkov, objavljenih v prejšnjem letu, prekinjena.
- (4) Turčija: * časovne vrste iz ankete o delovni sili v gospodinjstvih ni mogoče primerjati s prejšnjimi leti zaradi prilagoditev opredelitve, področja in zasnove ankete leta 2021.
- (5) Turčija: rezultati letne ankete o delovni sili.
- (6) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
- (7) Ukrajina: prilagoditev podatkov o aktivnem prebivalstvu in delovni sili iz leta 2019.
- (8) Bosna in Hercegovina: od leta 2020 naprej se anketa o delovni sili izvaja vsako četrtletje, kar povzroča prekinitve v časovni vrsti v primerjavi z rezultati iz prejšnjih let. Z uvedbo nove preoblikovane metodologije ankete o delovni sili (Uredba (EU) 2019/1700; Izvedbena uredba (EU) 2019/2240) januarja 2021 je bila časovna vrsta podatkov, objavljenih prejšnje leto, prekinjena. To pomeni, da podatki za leti 2020 in 2021 prav tako niso primerljivi.

- (9) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
- (10) Gruzija: od leta 2020 – NACE Rev. 2, pred letom 2020 – NACE Rev. 1.1.
- (11) Črna gora: podatki se nanašajo na število zaposlenih v javnem sektorju kot delež skupnega števila zaposlenih oseb.
- (12) Severna Makedonija: v javnem sektorju so vključeni podatki: drugo (mešani, kolektivni, javni, neopredeljeni).
- (13) Bosna in Hercegovina: javni sektor vključuje področja O, P in Q NACE Rev. 2, zasebni sektor pa druga področja NACE.
- (14) Črna gora: prekinitve v časovni vrsti, saj so prej na to vprašanje odgovarjali samo zaposleni; od leta 2018 na to vprašanje odgovarjajo vse zaposlene osebe.
- (15) Ukrajina: osebe, stare 15 let in več.
- (16) Gruzija: osebe, stare 15 let in več.
- (17) Srbija: plače se pridobivajo iz upravnih virov (evidence davčne uprave). Povprečni dohodki se izračunajo na podlagi skupnega zneska obračunanih dohodkov za mesec poročanja in števila zaposlenih v ekvivalentu polnega delovnega časa.
- (18) Albanija: vir informacij: generalni direktorat za obdavčenje, plačniki prispevkov za socialno zavarovanje; izračun zagotovil INSTAT.
- (19) Bosna in Hercegovina: neto dohodki.
- (20) Turčija: vir: raziskava o dohodku in življenjskih pogojih.
- (21) Moldavija: vključuje subjekte z enim in več zaposlenimi.
- (22) Gruzija: BDP se izračuna v skladu s sistemom nacionalnih računov 2008.
- (23) Gruzija: na podlagi sistema nacionalnih računov 2008.
- (24) Gruzija: osebe brez izobrazbe so izključene.
- (25) Gruzija: izračuni so izvedeni v skladu z NACE Rev. 2.
- (26) Moldavija: od januarja do avgusta.
- (27) Gruzija: podatki, ki jih je Eurostat pretvoril v EUR.
- (28) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
- (29) Albanija: napovedi ministrstva za finance in gospodarstvo.
- (30) Ukrajina: spremenjeni podatki o denarnih tokovih (Priročnik o statistiki državnih financ iz leta 2014).
- (31) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
- (32) Črna gora: predhodni podatki. Končni podatki bodo na voljo do konca marca 2021.
- (33) Bosna in Hercegovina: konec leta (31. december).
- (34) Ukrajina: javni dolg in dolg z državnim jamstvom.
- (35) Bosna in Hercegovina: inflacija cen življenjskih potrebščin.
- (36) Moldavija: inflacija cen življenjskih potrebščin.
- (37) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
- (38) Gruzija: inflacija cen življenjskih potrebščin.
- (39) Bosna in Hercegovina: podatki za denarne finančne institucije.
- (40) Turčija: podatki zajemajo dolžniške vrednostne papirje in posojila.
- (41) Bosna in Hercegovina: na podlagi šeste izdaje Priročnika Mednarodnega denarnega sklada (MDS) za plačilno bilanco.
- (42) Turčija: povprečje letnega menjalnega tečaja, ki se uporablja za pretvorbo v eure.
- (43) Moldavija: preračunano iz USD v EUR na podlagi menjalnih tečajev ob koncu leta po navedbah nacionalne banke Moldavije.
- (44) Ukrajina: sredstva in dolg, preračunani iz USD v EUR na podlagi navzkrižnih tečajev ob koncu leta poročanja.
Podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
- (45) Albanija: zunanji dolg (vključno z neposrednimi tujimi naložbami).

- (46) Črna gora: letna tehtana povprečna efektivna obrestna mera, neporavnani zneski.
- (47) Albanija: tehtana povprečna obrestna mera, ki se uporablja za nova 12-mesečna posojila v zadevnem mesecu z zapadlostjo 12 mesecev.
- (48) Severna Makedonija: konec leta (31. december).
- (49) Bosna in Hercegovina: obrestne mere za kratkoročna posojila nefinančnim družbam v nacionalni valuti (tehtano povprečje).
- (50) Moldavija: obrestno mero od leta 2001 določa nacionalna banka Moldavije (NBM). NBM uporablja metodo obrestnega „koridorja“: najvišja obrestna mera se uporablja za posojila čez noč, pri čemer se najnižja uporablja za vloge čez noč. Vrednosti ob koncu leta.
- (51) Ukrajina: tehtana povprečna obrestna mera za vse instrumente refinanciranja nacionalne banke.
- (52) Gruzija: dražbe refinanciranih kreditov.
- (53) Albanija: obrestna mera za vloge predstavlja tehtano povprečno obrestno mero za nove vloge v zadevnem mesecu z zapadlostjo 12 mesecev.
- (54) Bosna in Hercegovina: obrestne mere za vloge na vpogled v nacionalni valuti gospodinjstev (tehtano povprečje).
- (55) Turčija: povprečje mesečnih podatkov. Za vloge čez noč.
- (56) Ukrajina: razdelitev potrdil o vlogi nacionalne banke Ukrajine.
- (57) Gruzija: dražbe potrdil o vlogi.
- (58) Ukrajina: sredstva in dolg, preračunani iz USD v EUR na podlagi navzkrižnih tečajev ob koncu leta poročanja.
- (59) Ukrajina: začasno zasedeno ozemlje Avtonomne republike Krim, mesto Sevastopol ter začasno zasedeni deli regij Doneck in Lugansk so izključeni iz podatkov zunanega sektorja.
- (60) Albanija: konec avgusta 2021.

Januar–junij 2021.

- (61) Turčija: povprečje letnega menjalnega tečaja, ki se uporablja za pretvorbo v eure.
Od tretjega četrtletja 2021.
Od oktobra 2021.
- (62) Moldavija: preračunano iz USD v EUR na podlagi menjalnih tečajev ob koncu leta po navedbah nacionalne banke Moldavije.
Preračunano iz USD v EUR na podlagi letnih povprečnih deviznih tečajev po navedbah nacionalne banke Moldavije.
- (63) Bosna in Hercegovina: na podlagi Priročnika Mednarodnega denarnega sklada (MDS) za plačilno bilanco, pristop k sredstvom in obveznostim.
- (64) Moldavija: preračunano iz USD v EUR na podlagi letnih povprečnih deviznih tečajev po navedbah nacionalne banke Moldavije.
- (65) Ukrajina: nacionalna banka Ukrajine je od leta 2021 izboljšala zbiranje podatkov o neposrednih tujih naložbah, pri čemer so bili reinvestirani dohodki nefinančnih družb vključeni v podatke o tokovih in stanjih tujih neposrednih naložb. Zato so bili podatki o plačilni bilanci, stanju mednarodnih naložb in neposrednih tujih naložbah za obdobje 2015–2020 revidirani.
- (66) Ukrajina: nacionalna banka Ukrajine je od leta 2021 izboljšala zbiranje podatkov o neposrednih tujih naložbah, pri čemer so bila posojila med sestrskimi podjetji vključena v podatke o tokovih in stanjih tujih neposrednih naložb. Zato so bili podatki o plačilni bilanci, stanju mednarodnih naložb in neposrednih tujih naložbah za obdobje 2015–2020 revidirani.
- (67) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk. Nacionalna banka Ukrajine je od leta 2021 izboljšala zbiranje podatkov o neposrednih tujih naložbah, pri čemer so bili reinvestirani dohodki nefinančnih družb vključeni v podatke o tokovih in stanjih tujih neposrednih naložb. Zato so bili podatki o plačilni bilanci, stanju mednarodnih naložb in neposrednih tujih naložbah za obdobje 2015–2020 revidirani.
- (68) Bosna in Hercegovina: na podlagi šeste izdaje Priročnika Mednarodnega denarnega sklada (MDS) za plačilno bilanco in četrte izdaje Referenčne opredelitve neposrednih tujih naložb OECD.
- (69) Ukrajina: podatki o neposrednih tujih naložbah so bili preračunani ob upoštevanju držav članic EU27 brez Združenega kraljestva.
- (70) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk. Podatki o neposrednih tujih naložbah so bili preračunani ob upoštevanju držav članic EU27 brez Združenega kraljestva.
Nacionalna banka Ukrajine je od leta 2021 izboljšala zbiranje podatkov o neposrednih tujih naložbah, pri čemer so bila posojila med sestrskimi podjetji vključena v podatke o tokovih in stanjih tujih neposrednih naložb. Zato so bili podatki o plačilni bilanci, stanju mednarodnih naložb in neposrednih tujih naložbah za obdobje 2015–2020 revidirani.
- (71) Moldavija: preračunano iz USD v EUR na podlagi letnih povprečnih deviznih tečajev po navedbah nacionalne banke Moldavije.
Osebni transferji.
- (72) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
Prejšnji podatki.

- (73) Albanija: dejavnost B_D.
- (74) Moldavija: od leta 2016 se indeks obsega industrijske proizvodnje desezonira glede na število delovnih dni in sezonskost; časovna vrsta pa je bila popravljena.
- (75) Ukrajina: prilagoditev za vpliv koledarskih dni dinamičnega sklopa indeksov povprečni mesečni vrednosti osnove. Prilagoditev za leto 2016 leto se izvaja z uporabo programa DEMETRA+ na podlagi metode TRAMO/SEATS.
- (76) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
- (77) Podatke je zagotovil republiški geodetski organ.
- (78) Bosna in Hercegovina: celinske vode, ocenjene na 210 km².
- (79) Turčija: samo glavne linije.
Vrednosti površin se izračunajo glede na klasifikacije CORINE in prilagodijo sistemu LUCAS. Obdobje proizvodnje podatkov klasifikacije CORINE je 6 let.
- (80) Moldavija: vključno s pridnestrsko regijo.
Ob koncu leta.
- (81) Moldavija: vključno s pridnestrsko regijo.
Ob koncu leta.
Vključno z mokrišči.
- (82) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk. Podatki ukrajinske državne službe za geodezijo, kartografijo in kataster.
Podatki so prikazani v skladu z novo klasifikacijo tipov zemljišč.
- (83) Ukrajina: podatki ne vključujejo začasno zasedenega ozemlja Avtonomne republike Krim, mesta Sevastopol ter začasno zasedenih delov regij Doneck in Lugansk.
- (84) Gruzija: podatki, ki jih je Eurostat pretvoril v EUR.
Na podlagi sistema nacionalnih računov 2008.